

UNIVERSITATEA
„ALEXANDRU IOAN CUZA“
din IAȘI

Școala Doctorală de Drept

**Modelul practic judiciar-terapeutic (JTM) de soluționare a
conflictelor în procesele de divorț**

Rezumat al tezei de doctorat

Conducător de doctorat: prof. univ. dr. **Valerius M. Ciucă**

Student-doctorand: **Galit Gilvarg Keidar**

Iași, 2021

Cuprins

Tema de cercetare și importanța acesteia	4
Contribuția tezei	5
Elemente de noutate ale studiului	5
Obiectivele studiului	7
Întrebările cercetării	7
Contribuții teoretice și metodologice ale studiului	7
Aspecte psihologice ale divorțului	8
Aspecte sociologice ale divorțului	11
Dreptul Israelian	13
Dreptul American	20
Dreptul Francez	27
Jurisprudența terapeutică și modelul judiciar-terapeutic – JTM – pentru soluționarea disputelor	35
Bibliografie	52
Cărți	53
Articole	55
Legislație israeliană	61
Jurisprudență israeliană	61
Legislație americană	63
Jurisprudență americană	63
Legislație franceză	63
Jurisprudență europeană	63
Alte legislații	63
Alte surse	64

REZUMAT AL TEZEI DE DOCTORAT

Obiectivul prezentei cercetări este de a iniția un dialog care să conducă la realizarea unui model judiciar-terapeutic destinat judecătorilor care se ocupă de legislația legată de familie în general și de procedurile de divorț în particular.

Astfel, cercetarea noastră dezvoltă un model judiciar-terapeutic menit să ancoreze procedurile de soluționare a litigiilor în cadrul proceselor de divorț.

Punctul de plecare al prezentului demers de cercetare este premisa că legea reprezintă o instituție social-culturală, bazată pe reguli care reglementează activitatea umană și distribuția resurselor într-o anumită zonă, utilizând în același timp puterea controlată și capacitatea de a impune sancțiuni¹. Locul „actorilor” în cadrul procesului legal - avocații, părțile și judecătorul, în orice tradiție juridică, permite o altă platformă pentru asimilarea proceselor de soluționare a litigiilor.

Cercetarea noastră tratează în mod exhaustiv aspecte psihologice și sociologice legate de procedurile de divorț și efectele pe termen scurt și lung ale acestora asupra păților, copiilor lor și asupra societății în ansamblu.

Studiul identifică, de asemenea, maniera în care legea divorțului funcționează în cele trei sisteme juridice principale - israelian, american și francez. Studiul compară cele trei metode legale pentru a identifica paralelismele dintre metode în ceea ce privește procedurile de divorț, precum și diferențele dintre acestea.

De asemenea, cercetarea noastră tratează pe larg diverse aspecte ale jurisprudenței terapeutice, inclusiv percepția intra-judiciară a judecătorilor de familie pensionari cu privire la analiza perspectivei judiciare în procedurile de divorț și rolul jurisprudenței terapeutice în litigiile familiale în general și în procedurile de divorț în special.

¹Alberstein Michal, "Judicial Dispute Resolution: Towards the Theory of Law Beyond Controversy", 11 *Din Udvarim - Haifa Law Review* 17, 27 (2020) (Hebrew) (Numită în continuare: "**Judicial Dispute Resolution – 2020**" / Soluționarea Litigiilor Judiciare 2020).

Studiul furnizează un model practic judiciar-terapeutic (JTM) care poate fi încorporat în oricare dintre metodele legale, cu adaptările necesare, pentru a soluționa conflicte juridice, emoționale, psihologice, personale, economice și familiale într-o manieră avantajoasă pentru majoritatea părților implicate în respectivul conflict.

Modelul este conceput cu scopul de a reduce semnificativ nivelul conflictului implicat în dispută și de a oferi un răspuns holistic la toate aspectele legate de conflict, inclusiv interesele, aspirațiile, sentimentele și nevoile părților, pe lângă abordarea aspectelor juridice imediate. În acest fel, utilizarea modelului va reduce semnificativ depunerea de către părți a cererilor viitoare legate de litigiu și, pe termen lung, va reduce presiunea asupra sistemului judiciar - judecători și aparținători.

Experiența academică și teoretică a cercetătoarei în domenii legate de dreptul familiei, rezolvarea conflictelor, etică și bioetică, precum și experiența sa practică de avocat de familie a semnalat un decalaj semnificativ între starea de fapt a sistemului juridic occidental modern și natura specială a litigiilor de divorț care necesită o abordare diferită.

Prezenta cercetare reprezintă un studiu teoretic axat pe aspectele academice și practice legate de examinarea unui fenomen care se manifestă pe scară largă și a cărui analiză necesită o abordare pluridisciplinară.

Tema de cercetare și importanța acesteia

Aspectul principal care ne-a motivat în efectuarea acestui studiu este diferența între abordarea juridică utilizată în procedurile judiciare în cazurile de divorț și natura specială a acestor proceduri.

Divorțul este un eveniment traumatizant, care afectează toate domeniile vieții din multiple perspective - personală, familială, economică, socială, juridică și religioasă - între care funcționează un sistem complex de legături reciproce².

² Janoff-Bulman Ronnie, *Shattered Assumptions: Towards a New Psychology of Trauma*, p. 256 (New York: Free Press, 1992).

Divorțul reprezintă un fenomen social cu efecte pe termen lung. Societatea occidentală se confruntă cu o creștere constantă a ratei divorțului în general și a ratei divorțului cauzat de conflicte, în special³. Litigiile contradictorii care se manifestă între părțile aflate într-o situație complexă și delicată ridică multe întrebări de natură etică și morală la implicațiile sale divorțului.

În timp ce la sfârșitul unui proces juridic „normal”, relația dintre părți se încheie în mare măsură, divorțul nu pune capăt relației de familie, ci necesită o reinstituționalizare a relațiilor parentale, a relațiilor conjugale și crearea unei „familii post-divorț”.

Contribuția tezei

Cercetarea noastră sugerează necesitatea unei schimbări fundamentale a abordărilor legale și sociale existente și furnizează un nou model judiciar-terapeutic (JTM) pentru soluționarea conflictelor în procesele de divorț.

În acest mod, în lipsa unui răspuns holistic la disputele de divorț, studiul nostru încearcă să completeze lacunele existente în domeniul jurisprudenței terapeutice.

Elemente de noutate ale studiului

Sistemul contencios se concentrează pe drepturile și obligațiile judiciare. Modelul JTM ia însă în considerare un spectru larg care include Nevoile, Țintele, Sentimentele, Relațiile și Dezvoltarea Personală. Punând aceste elemente în ecuație, se poate obține un rezultat mult mai bun pentru toate părțile implicate (cuplul, copiii acestuia, familiile lor, sistemul judiciar în sine, statul și societatea în general).

³ Loyta Ziva "Conflict-intensive divorce: clinical and practical aspects". In *Psychology Law and Ethics in Israel: Psychological Evaluation, Psychotherapy and Judicial Decisions*, p. 237 (Yagil David, Carmi Amnon, Zaki Moshe & Livni Anat eds., 2008).

Sistemul contencios se concentrează pe părțile aflate în opoziție. Modelul JTM recunoaște orientarea relațională a relațiilor legea este percepută ca agent – ⁴ interpersonal pozitiv care se ocupă de probleme emoționale, personale și sociale.

Sistemul contencios încurajează o cultură a criticii - utilizarea argumentelor și amenințărilor contradictorii între părți JTM promovează conexiunea dintre Modelul . ⁵ cunoaștere, sentiment și comportament - cele trei elemente care definesc inteligența emoțională ⁶.

Sistemul contencios reprezintă o percepție binară asupra legii – alb sau negru, victoria uneia dintre părți în detrimentul celeilalte⁷. Modelul JTM identifică elementele de complexitate ale disputei și sugerează soluții alternative.

Sistemul contencios impune părților să ia decizii. Modelul JTM permite părților să ia parte la proces - să-și înțeleagă dorințele, nevoile și interesele. În sistemul contencios se utilizează din ce în ce mai frecvent sistemele judiciare - revendicări repetitive, dificultăți în punerea în executare a hotărârilor și necesitatea intervenției asistenților sociali⁸. Aceste episoade au o probabilitate mult mai scăzută în cadrul modelului JTM, datorită colaborării dintre părți.

Modelul pe care îl propunem ar crea un mecanism judiciar intern care s-ar aplica în structura superioară a sistemului judiciar. Astfel, modelul poate conduce la o schimbare a percepției socio-morale asupra întregului sistem juridic și asupra diferiților agenți ai legii - judecători, avocați, asistenți sociali și persoanelor implicate în aplicarea legii. Importanța substanțială a modelului constă în faptul că acesta ar fi aplicabil în orice sistem juridic (cu adaptările necesare în conformitate cu legile locale).

⁴Perlman Karni "The Role of the Therapeutic Judge and Its Reference to Ideas Derived from the Legal Realism School", 26 *Bar Ilan Law Studies*, 415, 429-430 (2010) (Ebraică).

⁵ Ibid, p. 432.

⁶ Goleman Daniel, *Emotional Intelligence* (Bantam Books, Inc., 1995).

⁷ Menkel-Meadow Carrie, "Mothers and Fathers of Invention: The Intellectual Founders of ADR", 16(1) *Ohio St. J. Disp. Resol.*, 1 (2000).

⁸ Proposed Law for the Settlement of Disputes in Family Disputes, 5774 -201, Bill 885 (2014).

Obiectivele studiului

Cercetarea noastră se bazează pe acest decalaj de cunoștințe din domeniul legislativ și propune un nou sistem judiciar, respectiv modelul JTM. Acest nou model este tradus în legislație practică și aplicabilă pentru a crea un proces bazat pe sinergie.

Scopul este ancorarea acestui model în structura superioară a sistemului judiciar, printr-o legislație adecvată și adaptată, pentru a crea o schimbare fundamentală în abordarea juridică curentă cu privire la procedurile de divorț.

Studiul pe care l-am efectuat furnizează instrumente și mijloace legislative necesare pentru crearea „familiei post-divorț” care poate sta la baza unui sistem juridic mult mai practic în viața reală.

Întrebările cercetării

1. Care sunt consecințele divorțului pe plan psihologic și social?
2. Prin ce diferă litigiile familiale de alte litigii civile?
3. Cum pot fi valorificate principiile jurisprudenței terapeutice, în sens larg, pentru a construi un model alternativ pentru litigiile de divorț?

Contribuții teoretice și metodologice ale studiului

Studiul propune un model judiciar-terapeutic (JTM), care ia în considerare consecințele psihologice și sociologice în sens larg derivate din procedurile de divorț, expunând sensul profund al acestora și conferindu-le expresie conceptuală și practică în procesul judiciar-terapeutic pentru a maximiza rezultatul procesului legal în manieră multidimensională – pe axă orizontală și verticală.

În plan orizontal, modelul răspunde persoanelor care se adresează justiției în ceea ce privește aspectele personale, familiale, economice, sociale și juridice.

În plan vertical - modelul ia în considerare și nevoile, obiectivele, emoțiile, relațiile și dezvoltarea personală a acestora.

Modelul judiciar-terapeutic are capacitatea de a influența procesele interpersonale ale părților (inclusiv ale altor membri ai familiei care nu iau parte în mod direct la proces, precum copiii, ale căror voci nu sunt auzite întotdeauna în cadrul procesului, bunicii etc.) și de a oferi o mai mare satisfacție nu numai în ceea ce privește rezultatele procedurii, ci și din procesul în sine, care va fi perceput ca fiind mai puțin traumatizant, ofensator și consumator de energie.

Mai mult decât atât, modelul are capacitatea de a schimba percepția sistemului judiciar în litigiile familiale, nu numai din perspectiva judecătorului însuși, ci și din perspectiva altor agenți legali, precum avocații, executorii și părțile terapeutice implicate (de exemplu, asistenții sociali), astfel încât procesul legat de respectivul litigiu să capete și o dimensiune terapeutică pe lângă cea strict legală și să confere o reducere semnificativă a efectelor rezultate din pozițiile conflictuale ale părților.

Aspecte psihologice ale divorțului

Jurisdicția reprezintă o ocupație unică. Aceasta nu este o simplă profesie, ci reprezintă o misiune reală⁹. Jurisdicția include întreaga gamă de probleme umane. Aceasta pune o responsabilitate de neegalat în mâinile judecătorului care decide soarta altor persoane, inclusiv privarea de libertate pentru ani la rând, poate afecta situația financiară a unei persoane, drepturile constituționale ale acesteia sau relația între stat și cetățeanul sau rezidentul respectiv¹⁰. Însă jurisdicția nu se referă doar la bun simț, proces și lege, ci se ocupă și de aspectele emoționale. Legea are efecte asupra confortului psihologic al individului, deoarece ființa umană este una complexă. Fericirea și buna funcționare a unui individ depind de variabile multiple și diverse. Acest aspect se aplică în toate domeniile dreptului, fiind cu precădere relevant în dreptul familiei. Dreptul familiei se centrează pe experiența emoțională și universul subiectiv al persoanelor implicate în litigiu. De multe ori experiența emoțională reprezintă nucleul problemei, de aceea legislația aplicată necesită o abordare unică și diferită. Judecătorul trebuie să se plaseze între aspirația procesului judiciar către obiectivitate, uniformitate, coerență și formalism și universurile emoționale care se desfășoară în fața sa.¹¹

⁹ Rubinstein Elyakim, "Hearing Heart" - On the Act of Judgment ". In *Yoram Danziger's Book* (Limor Zer-Gutman and Ido Baum eds.), 47-61 (2019).

¹⁰ Idem.

¹¹ HaCohen Menachem, "The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court", 2 Family in the law (Journal of Academic Center for Science and Law), 385 (2008) (Ebraică).

Divorțul este unul din cele mai dificile evenimente din viața unei persoane, implicând stres, dorințe conflictuale, confuzie și sentimentul de pierdere¹². Divorțul este un proces traumatizant care afectează toate aspectele vieții. Datorită schimbărilor pe care le produce în traiectoria vieții, divorțul necesită o integrare a evenimentelor și re-învățarea rolurilor și formarea de modele alternative în viața de familie¹³.

Având în vedere natura specială a procedurilor de divorț și efectele semnificative ale diverselor aspecte psihologice implicate, atât asupra părinților, cât și asupra copiilor acestora, inclusiv implicațiile pe care divorțul părinților le are asupra vieții de adult a copiilor, prezenta cercetare se axează în primul rând pe aspectele psihologice ale divorțului.

În ultimele două decenii, numeroase cercetări în domeniu au abordat efectele pozitive rezultate din evenimentul traumatic reprezentat de divorț. Multe studii arată că un eveniment traumatic poate duce la dezvoltarea post-traumatică (PTG)¹⁴. Alături de procesul cognitiv, procesul de dezvoltare include o componentă emoțională. Persoana intră într-o stare de potențare a gândirii pentru a face față traumei. Dacă procesul de coping are succes, are loc dezvoltarea. Cu cât este semnificativ copingul, cu atât dezvoltarea este mai mare¹⁵.

Definirea divorțului din perspectiva traumei deschide calea spre dificultăți și mai mari. Astfel, în pofida tuturor dificultăților pe care le implică un proces de divorț, acesta ar trebui conceptualizat în cadrul unor sisteme familiale adaptate și bazate pe optimism și speranță. O astfel de conceptualizare poate identifica criza drept o oportunitate de

¹² Rabin Claire, *The New Divorce: Positive Change During and After the Transition Period* (Even Yehuda: Amatzia, 2010) (Ebraică).

¹³ Godley Jenny et al., "A Generation at Risk: Growing up in an Era of Family Upheaval", 78 *Social Forces*, 396 (1999); Amato Paul R., "The Consequences of Divorce for Adults and Children", 62 *Journal of Marriage and Family*, 1269 (2000); Hetherington Eileen Mavis & Kelly John, *For Better or for Worse* (W. W. Norton & Company, 2002).

¹⁴ Calhoun Lawrence G. et. al., "Positive Outcomes Following Bereavement: Paths to Posttraumatic Growth", 50 *Psychologica Belgica*, 125 (2010); Tedeschi Richard G, "Violence transformed", 4 *Aggression and Violent Behavior*, 319 (1999).

¹⁵ Tedeschi Richard G. & Calhoun Lawrence G. Calhoun, "Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence", 15 *Psychological Inquiry*, 1 (2004) (Numită în continuare: "**Tedeschi & Calhoun – 2004**").

dezvoltare, conferindu-i semnificație și furnizând o interpretare subiectivă a evenimentelor legate de criză sau tranziție¹⁶.

Divorțul are efecte pe termen scurt și lung atât asupra părinților care divorțează, cât și asupra copiilor acestora. Studiile au descoperit efecte negative asupra adaptării imediate a copiilor și adolescenților, cu referire la o serie întreagă de aspecte emoționale, educaționale, comportamentale și sociale. S-au constatat, de asemenea, efecte pe termen scurt asupra confortului psiho-emoțional, stimei de sine și relațiilor cu părinții¹⁷. Pe lângă efectele pe termen scurt, efectele pe termen lung pe care divorțul le produce asupra copiilor sunt aspecte care ies în evidență. Au fost examinate diverse aspecte legate de adaptare în viața adultă, precum cele academice, ocupaționale și economice¹⁸, indici ai sănătății fizice¹⁹ și dificultăți de adaptare precum nevoia de utilizare a substanțelor psihoactive²⁰. În plus, au fost examinate aspecte emoționale²¹, imaginea de sine²², confortul psiho-emoțional și sănătatea mentală²³, precum și abilitatea de a face față stresului²⁴. Abilitățile de coping ale copiilor cu părinți divorțați în situații intime și relații interpersonale au fost, de asemenea, supuse analizei²⁵. Efectele pe termen lung pot fi explicate prin intermediul unei serii de teorii, precum Teoria învățării sociale²⁶; Modelul stresului acumulat; teoria atașamentului; teoria familiei bi-nucleare și efectele pe termen lung ale divorțului asupra aspectelor ce țin de identitatea de gen.

¹⁶ Taylor Shelley E., *Adjustment to threatening events: A theory of cognitive adaptation.*, 38 *American Psychologist*, 1161-1173 (1983).

¹⁷ Amato Paul R. & DeBoer Danelle D., "The Transmission of Marital Instability Across Generations: Relationship Skills or Commitment to Marriage?", 63 *Journal of Marriage and Family*, 1038 (2001).

¹⁸ Amato Paul R. & Keith Bruce, "Parental Divorce and The Well-Being of Children: A Meta-Analysis", 110 *Psychological Bulletin*, 26 (1991).

¹⁹ Wadsworth Michael et al., "Children of Divorced and Separated Parents: Summary and Review of Findings from a Long-Term Follow-Up Study in the UK", 7 *Family Practice*, 104 (1990).

²⁰ Amato Paul R. & Rivera Fernando, "Paternal Involvement and Children's Behavior Problems", 61 *Journal of Marriage and the Family*, 375 (1999).

²¹ Blakeslee Sandra et al., *The Unexpected Legacy of Divorce* (Hachette Books, 2000).

²² Clifford Terry & Clark Roger, "Family Climate, Family Structure and Self-Esteem in College Females", 23 *Journal of Divorce & Remarriage*, 97 (1995).

²³ Chase-Lansdale P. Lindsay et al., "The Long-Term Effects of Parental Divorce on the Mental Health of Young Adults: A Developmental Perspective", 66 *Child Development*, 1614 (1995).

²⁴ Irion Jane C. et al., "The Influence of Divorce On Coping in Adolescence", 17 *Journal of Youth and Adolescence*, 135 (1988).

²⁵ Mirowsky John & Ross Catherine E., "Well-Being Across the Life Course", In A. V. Horwitz & T. L. Scheid (Eds.), *A Handbook for The Study of Mental Health: Social Contexts, Theories, And Systems* (pp. 328-347) (New York, NY, US: Cambridge University Press, 1999).

²⁶ Bandura Albert, *Social Learning Theory* (General Learning Press, New York, 1971).

Aspecte sociologice ale divorțului

Divorțul nu este doar un proces de tranziție care afectează dezvoltarea familiei, ci reprezintă un eveniment aduce schimbări în procesele sociale. Există o influență reciprocă între modificările pe care procedurilor de divorț le produc la nivelul individului și schimbările la nivelul societății. Această influență duce la formarea de noi modele sociale. Divorțul este un fenomen cultural care depășește interesul exclusiv al soților și al copiilor acestuia. Acest fenomen este afectat de sistemele adiacente unității familiale și societății în ansamblu. Prin urmare, experiența personală de divorț poate avea un caracter diferit de la o societate la alta.

Este în primul rând necesar să clarificăm ce înseamnă cultura. Cultura reprezintă un set de stiluri de viață, valori și semnificații împărtășite de o entitate colectivă²⁷, care deține un set unic și caracteristic de valori, credințe, semnificații și tradiții comune tuturor membrilor săi și care determină comportamentul acestora²⁸.

De asemenea, cultura reprezintă un set de activități și obiecte prin intermediul cărora se produc și se transmit semnificații în cadrul respectivelor entități colective²⁹.

Orice cultură, fie ea tradițională sau modernă, se confruntă cu aceleași probleme, însă diferența dintre culturi este dată de maniera în care acestea abordează problemele. Modul în care o cultură abordează o anumită problemă reflectă scara de valori a acesteia³⁰.

Există șase dimensiuni ale culturii. O dimensiune este acel aspect al culturii care poate fi măsurat în relație cu alte culturi³¹.

Cele șase dimensiuni sunt: Distanța față de putere (de la mică la mare); Colectivism versus Individualism, Feminitate versus Masculinitate, Evitarea incertitudinii,

²⁷ Regev Motti (Mordechai), *Sociology of Culture: A General Introduction* (The Open University of Israel, 2011) (Ebraică).

²⁸ Ibid., p. 14-15.

²⁹ Ibid., p. 16.

³⁰ Hofstede Geert, Hofstede Gert Jan & Minkov Michael, *Cultures and Organizations: Software of the Mind (3rd Edition)*, p. 29 (McGraw-Hill Publishing, 2010).

³¹ Ibid., p. 31.

Orientarea pe termen lung versus Orientarea pe termen scurt³² și Indulgența versus Limitare³³.

Din toate dimensiunile unei culturi, Individualism - Colectivism (IND-COL) reprezintă cel mai relevant dintre aspectele legate de divorț. IND-COL este adesea perceput ca factor care unifică credințele, normele, legile și valorile unui grup cultural în relațiile cu prietenii stabilite de individ în cadrul grupului, precum și cu privire la relațiile individului cu alte persoane³⁴.

Cultura divorțului este o cultură a simbolurilor, credințelor și practicilor care observă și reafirmă divorțul și, în cadrul acestui proces, redefinesc termenul „căsătorie”. O cultură în care fenomenul divorțului a fost asimilat va fi mai egalitară în raport cu instituția familiei, aspect care derivă dintr-o conștientizare a fragilității unității familiale, spre deosebire de o cultură în care căsătoria este percepută ca o obligație perpetuă, unde există mai puțină egalitate între soți³⁵.

De sute de ani, în societatea occidentală și în alte părți ale lumii, căsătoriile au fost percepute ca indestructibile. Astăzi, însă, divorțul este posibil în aproape toate țările industrializate și societățile în curs de dezvoltare din lume³⁶. Spre sfârșitul secolului 20, divorțul a devenit din ce în ce mai comun, în toate societățile³⁷. Explicațiile pentru creșterea ratei divorțurilor se referă la multiple perspective: explicații la nivel

³² Ibid., p. 37; Hofstede Geert & Bond Michael Harris, "The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth", 16 *Organizational Dynamics*, 5 (1988); Hofstede Gert Jan, *Cultures and Organizations: Software of the Mind* (McGraw-Hill Publishing, 1991); Hofstede Gert Jan, *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, And Organizations Across Nations* (2 Ed. Thousand Oaks, Calif; Sage Publications, 2001).

³³ Hofstede Geert, "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context", 2 *Online Readings in Psychology and Culture*, 9 (2011).

³⁴ Triandis Harry C., "The Psychological Measurement of Cultural Syndromes", 51 *American Psychologist*, 407 (1996).

³⁵ Yodanis Carrie, "Divorce Culture and Marital Gender Equality", 19 *Gender & Society*, 644, p. 645 (2005).

³⁶ Anthony Giddens; Philip W Sutton, *Sociology* (6th ed. 2009) (Numită în continuare: "**Giddens – 2009**").

³⁷ Amato Paul R., "Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments", 72 *Journal of Marriage and Family*, 650 (2010); Hill Paul B & Kopp Johannes, "Editorial on the Special Issue 'Research on Divorce Causes and Consequences'. In *Research on Divorce: Causes and Consequences*, 40(3) *Comparative Population Studies*, pp. 219–228 (2015); Wang Cheng-Tong Lir & Schofer Evan, "Coming Out of the Penumbra: World Culture and Cross-National Variation in Divorce Rates", 97 *Social Forces*, 675, 676 (2018).

individual, explicații la nivel macro care includ modificări structurale și culturale și explicații legate de schimbări în atitudinea religioasă.

Unul dintre aspectele relevante pentru examinarea fenomenului divorțului este legat de caracteristicile demografice și sociale ale cuplului și impactul acestora asupra stabilității căsătoriei. Consecințele culturale ale divorțului nu se referă doar la aspectul lor social la nivel general, ci au și un impact asupra fenomenului la nivel individual. Modelele de căsătorie rezultă din interacțiunea dintre trei forțe sociale: preferințele individului pentru anumite trăsături într-un partener, numită homogamie - oamenii vor prefera să se căsătorească cu persoane care li se aseamănă³⁸; influența grupului social din care indivizii respectivi fac parte; și constrângerile de pe „piața” maritală în care indivizii își caută un partener³⁹. În ceea ce privește legătura dintre omogenitate și divorț, căsătoriile omogene sunt mai stabile decât căsătoriile mixte.

Este important să examinăm aspectele psihologice și sociologice ale divorțului pentru a înțelege contextele în care relațiile conjugale se manifestă în diferite societăți și modul în care acestea sunt percepute din perspectiva persoanelor implicate. De asemenea, este important să înțelegem implicațiile divorțului asupra aspectelor psihologice pentru a crea o bază pentru un model terapeutic, așa cum este propus în prezenta cercetare.

Dreptul Israelian

Capitolul privind legea israeliană în materie de divorț are două obiective principale. Primul obiectiv este de a furniza o imagine factual-cronologică a dezvoltării legislației cu privire la divorț în dreptul israelian în ultimele decenii și a schimbărilor care au avut loc în legislație în virtutea modernizării și globalizării. Al doilea obiectiv este o înțelegere profundă a nivelului juridico-filosofic al acestor legi pentru o mai bună înțelegere rațiunilor care stau la baza acestora, pentru a crea fundamentul pentru

³⁸ Kalmijn Matthijs, "Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends", *24 Annual Review of Sociology*, 395, 398-399 (1998) (Hereinafter: "**Kalmijn – 1998**").

³⁹ Kalmijn Matthijs, "Shifting Boundaries: Trends in Religious and Educational Homogamy", *56 American Sociological Review*, 786 (1991).

construirea alternativelor judiciare și îmbunătățirea legii existente privind divorțul în dreptul israelian.

Jurisdicția în Israel este consacrată în Legea fundamentală: sistemul judiciar⁴⁰ și este învestită de instanțe, tribunale și alte autorități.

Sistemul judiciar este împărțit în mai multe subsisteme. Cele două subsisteme principale sunt sistemul judiciar, care include instanțele judecătorești, instanțele de circumscripție și Curtea Supremă, pe lângă care funcționează sistemul judiciar conceput pentru a se ocupa de chestiuni specifice care necesită expertiză specială – instanțele de dreptul muncii, instanțele religioase, instanțele militare și instanța traficului. Instanțele și tribunalele sunt asociate cu sistemul judiciar⁴¹.

Rădăcinile sistemului instanțelor religioase din Israel sunt inerente sistemelor juridice de la sfârșitul perioadei otomane și ale perioadei Mandatului. Instanțele religioase în funcțiune sunt cele mai semnificative rămășițe pe care sistemul juridic israelian le păstrează din moștenirea juridică otomană. „Statutul personal” este un concept fundamental, atât în alegerea legii, cât și în determinarea judecății. Acest termen se referă la aspecte pentru care legiuitorul a considerat potrivit să aplice legea personală unei părți în litigiu⁴².

În Israel există multe religii recunoscute și fiecare religie are propriile legi unice referitoare la statutul personal al membrilor săi. Astfel, există un sistem de instanțe religioase cărora li s-a conferit autoritatea de a discuta, de a conduce și de a decide statutul personal al membrilor comunităților religioase recunoscute în Israel - căsătorie, divorț, pensie alimentară, tutelă, adopție, moșteniri și testamente⁴³. Există instanțe rabinice pentru evrei, instanțe sharia pentru musulmani, instanțe druze și instanțe pentru comunitatea creștină. Puterile acestora, în special în materie de căsătorie și divorț, sunt unice și se limitează la litiganții din aceeași religie. În alte chestiuni privind statutul

⁴⁰ Par. 1 of the Basic Law: The Judiciary, Law Book 1110 - 5744 (1984).

⁴¹ Deshe Vered, *The Israeli Judicial System*, p. 371 (Nevo Publishing, 2019) (Ebraică) (Numită în continuare: "**The Israeli Judicial System – 2019**").

⁴² Tedeschi Gad, "Personal Status", 22 *Hapraklit*, 171 (Ebraică).

⁴³ *The Israeli Judicial System – 2019*, nota de subsol antemenționată 36, p 404.

personal, instanțele religioase au competență paralelă cu competența instanței pentru familie, care este de obicei conferită prin acordul părților⁴⁴.

Alături de instanțele religioase, funcționează și instanțele familiale. Tribunalul Familiei a fost înființat acum aproximativ două decenii și jumătate în baza unei legi speciale adoptate în Knesset (Parlamentul israelian) în 1995⁴⁵. Odată cu adoptarea legii, toate chestiunile legate de familie care se discutau anterior în instanțele civile au fost transferate în jurisdicția instanței de familie, la fel ca și toate chestiunile care țin de statut personal. Scopul a fost de a concentra într-un singur sistem toată jurisdicția instanțelor în materie de familie pentru a putea analiza o dispută familială sub toate aspectele în cadrul aceleiași instanțe și, pe cât posibil, în fața unui singur judecător⁴⁶.

Autoritatea instanței de familie este conferită existenței a două condiții cumulative - trebuie să existe o relație de familie între părțile la proces, așa cum este definită în dreptul familiei și originea conflictului trebuie să fie identificată în relația de familie⁴⁷.

Căsătoriile civile ale evreilor care sunt cetățeni sau rezidenții Israelului sunt în prezent recunoscute în urma hotărârii „Bnei Noach”⁴⁸. Aceștia sunt soți care s-au căsătorit într-o altă țară, în afara granițelor Israelului. Spre deosebire de sistemele juridice occidentale, divorțul în dreptul evreiesc nu este reprezentat acțiune judiciară. Nu instanța pune capăt relației de căsătorie, aceasta se desface de comun acord de către părți.⁴⁹ În cazul soților care s-au căsătorit civil în străinătate, autoritatea care pronunță cererea de divorț va fi în continuare Curtea Rabinică, deoarece nu există divorț civil în statul Israel. Soții care s-au căsătorit civil în străinătate nu sunt considerați căsătoriți potrivit religiei Israeliene, ci potrivit legii "Bnei Noah", parte a legii iudaice, și astfel aceștia au nevoie de judecată în procesul de divorț. Un "Get" (document în legislația religioasă iudaică

⁴⁴ Ibid, p. 405.

⁴⁵ The Family Court Act, 1995 – 5755. Law Book 1537 (1995) (Numită în continuare: "**The Family Court Act – 1995**").

⁴⁶ The Israeli Judicial System – 2019, above footnote 36, p. 377; Sochat Shaul, "The Family Court - A house indeed?", 2 *Family in the Law*, 375 (2008) (Ebraică).

⁴⁷ Pars. 1 & 3 to the Family Court Act – 1995.

⁴⁸ The High Court of Justice 2232/03 An. v. Tel Aviv-Jaffa Regional Rabbinical Court, 60(3) 496 (2006) (Hereinafter: "**H CJ Bnei Noah**").

⁴⁹ Schiffman Pinchas, *Family Law in Israel* (Volume 1, Second Edition) (Hebrew University Press, 1995) (Ebraică).

prin care se declară divorțul dintre un cuplu de evrei) și divorțul sunt același lucru⁵⁰. Necesitatea unui divorț stringent (care să clarifice fără echivoc că femeia este divorțată – nu are obligații maritale) depinde de circumstanțele specifice fiecărui caz. Cauza de divorț este „încetarea căsătoriei”.

În cazul cuplurilor mixte, în care soții aparțin unor religii diferite, există un aranjament separat. Tribunalul Familiei are jurisdicție generală și reziduală pentru a audia și a pronunța divorțurile între soții dintr-o căsătorie mixtă. Procedura nu se numește divorț, ci mai degrabă o „anulare a căsătoriei”⁵¹.

Dincolo de aspectele legate de divorțul în sine, legislația israeliană este obligată să se ocupe de problemele legate de divorț - chestiuni legate de minori, pensie alimentară și proprietate.

Relația dintre părinți și copii se analizează nu numai prin prisma termenului „custodie”, ci este, de asemenea, modelată de două concepte suplimentare - tutela și durata șederii. Tutela definește responsabilitatea părintească și conferă părintelui dreptul de a lua decizii cu privire la copil, inclusiv primirea de îngrijiri medicale, satisfacerea diverselor nevoi, administrarea bunurilor copilului, stabilirea instituțiilor de învățământ la care va fi înscris copilul, stabilirea tipului de educație de care acesta va beneficia, și așa mai departe⁵². Duratele de ședere reprezintă perioadele pe care copiii le vor petrece cu fiecare dintre părinți⁵³. Durata șederii se referă în esență la distribuția timpului acordat îngrijirii copilului – respectiv stabilirea zilelor pe care copilul le va petrece la fiecare dintre părinți. Chestiunea custodiei, pe de altă parte, se referă la anumite drepturi și

⁵⁰ HCJ Bnei Noah, above footnote 43, Par. 29.

⁵¹ Par. 1 of Determination of Jurisdiction Regarding the Dissolving of Marriage (Special Cases and International Authority), 5729-1969, Law Book 573; Family Appeal Permission (Jerusalem) 41782-04-10 An. v. An. (published in Nevo Legal Database, 23.3.2011).

⁵² Mazeh Yoav, "Children's Custody: A Substantive Term or a Hollow Notion?", 28 *Law Studies - Bar-Ilan University Law Review*, 207, 219-220 (2012) (Ebraică) (Numită în continuare: "Mazeh – 2012").

⁵³ Ibid, p. 222; Novinson Steven L., "Post-Divorce Visitation: Untying the Triangular Knot", *U. Ill. L. Rev.*, 121(1983); McGavin Kim H., "Child Custody and Visitation in Maryland: In the Best Interests of the Child", 26 *U. Balt. L.F* 3 (1995); Blecher-Prigat Ayelet, "Rethinking Visitation: From a Parental to a Relational Right", 16 (1) *Duke Journal of Gender Law & Policy* (2009); Larson Meredith, "Child Custody, Visitation & Termination of Parental Rights", 10 *Geo. J. Gender & L.* 713, (2009).

autorității acordate părintelui care deține custodia, indiferent de duratele pe care copilul le va petrece la domiciliul celuilalt părinte⁵⁴.

Problema pensiei alimentare în dreptul israelian în rândul evreilor este o problemă „arzătoare” care a suferit modificări semnificative în ultimii doi ani.

Obligația de a plăti întreținerea copilului și împărțirea sarcinilor privind întreținerea copilului între evrei este determinată în conformitate cu legea ebraică. Conform legislației ebraice, obligația de bază a întreținerii copilului se referă la nevoile acestora până la vârsta de 6 ani. Dincolo de această obligație, există o rețea Halachic (corpul colectiv al legilor religioase evreiești derivate din Tora scrisă și orală), o „lege a carității”, care prevede că rudele unei persoane aflate în dificultate financiară trebuie să o ajute financiar în măsura posibilităților. În 1944, Rabinatul șef a adoptat un regulament care extinde obligația de întreținere a copiilor până la vârsta de 15 ani⁵⁵. Legea stabilește un prag minim pentru cheltuieli necesare pe care le datorează tatăl, respectiv NIS 1.400 pentru fiecare copil (aproximativ 380 EURO) pe lună⁵⁶, în plus față de 30% până la 50% (în funcție de numărul de copii) din cheltuielile de întreținere a casei ("cheltuieli de întreținere")⁵⁷. În plus față de aceste cheltuieli, tatăl este obligat să acopere jumătate din „cheltuielile excepționale”, în care sunt incluse cheltuielile cu educația copilului sau cele pentru problemele de sănătate care nu sunt acoperite de HMO (Sistemul sanitar), cheltuieli cu medicul dentist sau ortodont, ochelari, tratament psihologic, pregătiri, tabere de vară și diverse activități școlare și de tutoriat. Tot mama este cea care primește alocațiile copiilor sau alte ajutoare pentru copii (de exemplu, alocația pentru copii din partea Institutului Național de Asigurări)⁵⁸.

⁵⁴ Mazeh – 2012, above footnote 47, p. 222; Family Case (Eylat) 1724/00 K.d v. K.I. (Published in Nevo Legal Database 20.3.2008); Family Case (Jerusalem) 1886/04 A.L v. P.L. (Nevo Legal Data Base, 19.8.2006); Family Case (Hadera) A.B.Z v. A.B.Z. (Published in Nevo Legal Data Base, 26.7.2006); Family Appeal (District Court Jerusalem) 1099/06 An. V. An. (Not yet published, 10.4.2007); Family Case (Kfar Saba) 11657/03 A.A.I v. A.B (Published in Nevo Legal Database 16.6.2011).

⁵⁵ Mazeh Yoav, "The Child Support Revolution: Following the Supreme Court's ruling in Family Appeal Case 919/15" (urmează a fi publicat, 2018) (Ebraică) (Numită în continuare: "**Mazeh – 2018**").

⁵⁶ Ibid, p. 2; Family Case (Family Tiberias) 1216-08-12 An. V. An. (Published in Nevo Legal Database, 02.02.2015); Family Appeal permission (Central District) 14655-06-17 RC v. D.C. (Published in Nevo Legal Database, 26.9.2017).

⁵⁷ Mazeh – 2018, nota de subsol antemenționată 50, p. 2; Civil Appeal 3301/92 Shai Talmor v. Ofra Talmor, par. 3-4 (Published in Nevo Legal Database, 08.07.1993).

⁵⁸ Mazeh – 2018, nota de subsol antemenționată 50, p. 2.

Discuția ar trebui să se axeze pe trei grupe de vârstă. Prima este 0-6 ani, a doua 6-15 ani și a treia 15-18 ani. În ceea ce privește grupa de vârstă 0-6 ani, opinia comună este că obligațiile pentru nevoile copilului se aplică doar tatălui⁵⁹. În ceea ce privește grupa de vârstă 15-18 ani, Curtea Supremă a decis că obligațiile pentru întreținerea copilului reprezintă o stare de caritate și astfel se aplică în mod egal ambilor părinți⁶⁰. Principala controversă o reprezintă întreținerea copiilor din grupa de vârstă 6-15 ani și modul în care ar trebui interpretate Reglementările Rabinatului.

Curtea Supremă a analizat și discutat chestiunea legată de întreținerea copiilor cu vârsta cuprinsă între 6 și 15 ani⁶¹. Curtea a decis că începând cu vârsta de 6 ani, obligația de întreținere a copiilor nu este dependentă de gen. În cazul custodiei comune (adică distribuția egală a timpului de ședere), se vor împărți cheltuielile legate de ședere, inclusiv cele de întreținere a locuinței, cheltuieli care vor fi compensate de către părinți, deoarece fiecare le plătește direct pe perioada în care copilul locuiește cu părintele respectiv. În cazul cheltuielilor excepționale, părinții vor împărți în mod egal respectivele cheltuieli. În ceea ce privește cheltuielile ne-deductibile (pentru articole de care copilul are nevoie într-un singur exemplar și le poate lua cu el de la o casă la alta, precum ghiozdan, telefon mobil, bicicletă, ceas, etc.), decizia rămâne la discreția curții de judecată care audiază respectivul caz⁶².

⁵⁹ A se vedea pe larg sursele din legislația israeliană referitoare la întreținerea copilului până la 6 ani la Mazeh Yoav, "Child Support - Between Myth and Reality: The Gap between the Religious Law and the Case Law", 11 *Din Udvarim* (Haifa Law Review) 501, 515-517 (2018) (Ebraică).

⁶⁰ Mazeh – 2018, nota de subsol antemenționată 50, p. 3; Apel Civil 166/66 Liora Goldman v. David Goldman, HC Rul. PM(2) 533 (1966); Apel Civil 425/68 Nissan Maskil Leitan, minor v. Aaron (Arthur) Maskil Leitan, HC Rul. 23(1) 309, 321 (1969); Apel Civil 508/70 Vered Netowitz, Minor (prin mama sa, custode legal, Hannah Natev (Netowitz) v. Jacob Netowitz, HC Rul. 25(1) 603 (1971); Apel Civil 109/75 Amir Avraham v. Aharon Avraham, HC Rul. 29 (2) 690, 696 (1975); Apel Civil 254/76 Miriam Jankowitz v. Aaron Jankowitz, HC Rul. 31(3) 169 (1977); Apel Civil 466/82 Nathan Grubstein v. Nir Grubstein, HC Rul. 36(4) 157 (1982); Apel Civil 744/80 Shulamit Notkovich v. Yael Notkovich, HC Rul. 39(4) 197 (1983); Apel Civil 210/82 Lydia Gelber v. Sinai Gelber, 38(2) 014 (1984); Apel Civil 4523/90 Moshe Kahn v. Linor Kahn, minor, HC Rul. 45(5) 529, 531 (1991); Apel Civil 591/81 Yechiel Portugez v. Ravit Portugez, HC Rul. 36(3) 449 (1982); Apel Civil 687/83 Yaffa Mazor v. Zion Mazur, HC Rul. 38(3) 29, 35 (1984); Apel Civil 130/84 Arie Cronberg v. Roy Cronberg, minor, HC Rul. 39(3) 358 (1985); Apel Civil 93/85 Orit Segev v. Shlomo Segev, HC Rul. 39(3) 822 (1985); Apel Civil 514/89 Iris Mord, Minor v. Nadia Mord (Publicat în Nevo Legal Database, 31.12.1989); Apel Civil 4523/90 Moshe Kahn v. Linor Kahn, minor, HC Rul. 45(5) 529, 531 (1991); Apel Civil 5265/92 Ravit Ben Moshe, Minor v. Yehezkel Ben Moshe (Publicat în Nevo Legal Database, 10.02.1994); Bazak Jacob, "The Mother's Duty to Attend Her Child Support According to Jewish Law", 32 *Hapraklit - Israel Bar Association Law Rev.* 357 (1988) (Ebraică); Shawa Menash, "Minor Child Support in Jewish Law and Positive Law," 7 *TAU Law Review*, 316, pp. 585-586 (1989-1990).

⁶¹ Family Appeal Permission 919/15 An. V. An. (Publicat în Nevo Legal Data Base, 19.7.2017).

⁶² Mazeh – 2018, nota de subsol antemenționată 50, p. 12.

Un alt aspect major al legislației israeliene se referă la împărțirea proprietății în procedurile de divorț. Până în 1973, soților căsătoriți li se aplica „prezumția de partajare a proprietății” (denumită în continuare „prezumția de partajare”). Aceasta prezumție aparține dreptului civil. În conformitate cu prevederile dreptului civil, prezumția se referă la faptul că în cazul soților care își clădesc un stil de viață normal prin efort comun, proprietatea acumulată în timpul conviețuirii se consideră proprietate comună⁶³. Instanțele au creat de-a lungul anilor diferite reguli adiționale pentru stabilirea prezumției de partajare. Întrucât scopul prezumției de partajare este de a respecta presupusa preferință a părților, s-a stabilit ca aceasta să se exercite în manieră flexibilă și în conformitate cu intenția concretă a părților⁶⁴. În consecință, prezumția de partajare este contradictorie, iar solicitantului îi revine povara de a o contesta în instanță⁶⁵.

La 1 ianuarie 1974 a intrat în vigoare Legea privind relațiile de proprietate între soți. Legea este menită să stabilească un acord de proprietate care se va aplica tuturor cuplurilor care s-au căsătorit după 01.01.1974. Împărțirea proprietății se face în funcție de valoarea bunurilor părților numai la încetarea căsătoriei, fie din cauza divorțului, fie din cauza decesului unuia dintre soți. Echilibrarea activelor se face prin evaluarea activelor fiecăreia dintre părți și plata diferenței. Altfel spus, aceasta devine o împărțire obligatorie amânată. Legea relațiilor de proprietate între soți nu a fost aplicată în mod explicit soților de drept comun și, prin urmare, principala discuție referitoare la hotărâre este aplicarea prezumției de partajare în cazul soților de drept comun⁶⁶.

Hotărârea a dezvoltat un alt mecanism de partajare - partajarea specifică în virtutea legii generale. Acest mecanism se aplică cuplurilor care s-au căsătorit după 01.01.1974. Există trei direcții principale în acest aspect: prima direcție adoptă o abordare restrictivă, necesitând dovada unei intenții de partajare specifice. A doua direcție adoptă

⁶³ Lifshitz Shachar, *The Spousal sharing*, p. 118 (Nevo Pub, 2016) (Ebraică) (Denumită în continuare: "**Lifshitz - 2016**"); Apel Civil 253/65 Zehava Bricker v. Israel Bricker, HC Rul. 20(1) 589, 595 (1966); Apel Civil 135/68 Tova Shimon Ze'ev Barely v. Estate Tax Administration, Jerusalem, HC Rul. 23(1) 393, 399 (1969).

⁶⁴ Lifshitz – 2016, above footnote 58, p. 122; Civil Appeal 66/73 Bracha Penono v. Shimon Penono, HC Rul. 29 (2) 181 (1975).

⁶⁵ Înalta Curte de Justiție 2222/99 Înalta Curte de Justiție 2222/99 Angel (Ora) Gabay v. Marea Curte Rabinică, HC Rul. 54(5) 401, 413 (2000).

⁶⁶ Lifshitz Shachar, *Common-Law Marriage in The Civil Theory of Family Law*, p. 157 (Nevo Pub., 2005) (Ebraică).

abordarea de mijloc, adică aplicarea celei de-a treia generații a regulii de partajare conform modelului comunității familiale, inclusiv în ceea ce privește partajarea de către legea generală fără a distinge între aranjamente⁶⁷. A treia direcție este mai radicală și adoptă o abordare mai largă a partajării bunurilor comune și conține, în virtutea dreptului general, și active externe dacă condițiile de prag ale unui mod de viață chiar⁶⁸ comun nu au fost îndeplinite și soții nu și-au exprimat intenția de a împărți bunurile.⁶⁹

Dreptul American

Divorțul în America este guvernat de legile statului în care acesta se pronunță. Este o procedură legală în care un judecător sau o autoritate decide că respectiva căsătorie încetează din punct de vedere legal. Procedurile de divorț includ, de asemenea, chestiuni legate de pensie alimentară, custodia copilului, întreținerea copilului, împărțirea bunurilor și împărțirea datoriilor. Legea americană a divorțului este intrastatală și astfel legislația cu privire la divorț diferă de la un stat la altul.

Legislația din Statele Unite cu privire la divorț a suferit numeroase schimbări în ultimele decenii. Acest lucru are legătură cu schimbarea percepției asupra relației conjugale și acceptarea socială și legală a alternativelor formale și informale la căsătorie. S-au produs, de asemenea, modificări ale normelor culturale, în special în legătură cu atitudinea societății față de divorț, schimbări în ceea ce privește populației între țări, schimbări ale climatului politic ca urmare a mișcărilor de promovare a drepturilor civile (mișcări care sprijină drepturile copilului, drepturile mamelor și ale taților) și datorită modificărilor structurii juridice (îmbunătățirea accesului la reprezentarea legală, structura instanțelor și disponibilitatea unor metode alternative pentru soluționarea litigiilor, precum medierea și arbitrajul).

⁶⁷ Lifshitz – 2016, nota de subsol antemenționată 58, p. 176; Apel Familiar (Districtul Tel Aviv-Jaffa) 1055/06 A.D v. G.D (Publicat în Nevo Legal Database, 22.11.2006).

⁶⁸ Cerere apel 5939/04 An. v. An., HC Rul. 59(1), 665, 671 (2004).

⁶⁹ Lifshitz – 2016, nota de subsol antemenționată 58, pp. 178-179.

Majoritatea disputelor de divorț din Statele Unite se încheie în afara sălii de judecată prin negocieri între avocați, care se desfășoară într-un cadru informal, fără a respecta regulile de procedură și probe, instanța aprobând soluționările propuse de către părți⁷⁰.

Pentru a depune o cerere de divorț într-un anumit stat, solicitantul trebuie să facă dovada că a locuit în statul respectiv o anumită perioadă pentru care se pot aplica legile statului respectiv, acea perioadă de timp exprimând percepția statului față de instituția căsătoriei. Cu cât este mai de durată cererea de reședință, cu atât statul tratează căsătoria ca pe o instituție semnificativă care trebuie menținută⁷¹.

În Statele Unite există două tipuri de divorț - divorțul din culpă și divorțul fără culpă. Până la crearea modelului de divorț fără culpă, procedura americană de divorț a fost și rămâne, în ceea ce privește divorțul din culpă, o procedură bazată pe modelul contencios - o parte care nu este culpabilă cheamă cealaltă parte în instanță. Părții⁷² reclamante i se solicită să aducă probe pentru a-și dovedi reclamația, de exemplu dovezi cu privire la cruzime/abuz, părăsirea domiciliului sau trădare/infidelitate. Fără aceste dovezi nu se poate obține consimțământul instanței de divorț.

În anii 1960 și începutul anilor 1970, sistemul legislativ a înțeles starea necorespunzătoare a legislației și practicilor legislative privitoare la divorț⁷³. Comitetul guvernamental de stat din California a constatat că legile privind divorțul din culpă nu mai sunt eficiente și trebuie transformate în legi care să permită divorțul fără culpă. Drept urmare, statul California a devenit, în 1969, primul stat care a pus în aplicare legile divorțului fără culpă⁷⁴. Însă din cauza opoziției anumitor grupuri conservatoare, doar câteva state au condamnat divorțul din culpă. Abia în 2011, toate cele cincizeci de state au aplicat anumite tipuri de divorț fără culpă, ca parte a legislației referitoare la divorț⁷⁵.

⁷⁰ Katz Sanford N, *Family Law in America*, p.88 (Oxford University Press, 2014) (Numită în continuare: "**Katz – 2014**").

⁷¹ Ibid, p. 90.

⁷² Foster Henry H., "Common Law Divorce", 46 *Minn. L. Rev.* 43, 58–62 (1961).

⁷³ Kay Herma Hill, "Beyond No-Fault: New Directions". In *Divorce Reform at The Crossroads*, p. 6 (Sugarman Stephen D. & Kay Herma Hill eds.) (New Haven and London: Yale Univ. Press, 1990).

⁷⁴ Katz – 2014, nota de subsol antemenționată 65, p 93.

⁷⁵ Elrod Linda D. & Spector Robert G., "A Review of the Year in Family Law: Numbers of Disputes Increase", 45 *Fam. L.Q.*, 492, 620 (2012).

Un model de divorț fără culpă afectează doar decizia încetării căsătoriei și nu afectează împărțirea bunurilor sau determinarea custodiei minorilor, care constituie aspecte separate pentru care este necesară stabilirea culpei⁷⁶.

Odată cu crearea modelului divorțului fără culpă, accentul în procedurile de divorț s-a mutat de pe determinarea și dovada culpei pe stabilirea unei audiere privind proprietatea părților și modul în care aceasta este împărțită.

Există două sisteme paralele pentru împărțirea proprietății: sistemul legislativ comun și sistemul comunitar de proprietate⁷⁷. În statele în care se aplică sistemul legislativ comun, deviza este: „cel care deține titlul primește proprietatea”. Acest lucru înseamnă că proprietatea aparține părții pe numele căreia este înregistrată. În opoziție, în statele în care se aplică sistemul comunitar de proprietate, principiul este că fiecare dintre soți primește jumătate din toate proprietățile comune dobândite în timpul căsătoriei⁷⁸. În ultimele decenii, a existat o scădere semnificativă a numărului de state în care se aplică modelul sistemului de drept comun (în drept sau în jurisprudență). Metoda se numește acum „distribuție echitabilă”. Cuvântul cheie este „contribuție”, iar întrebarea cheie este cine ar trebui să fie de fapt trecut pe titlul de proprietate⁷⁹.

Au fost elaborate legi pentru a oferi instanțelor instrumentele și sprijin în stabilirea dreptului de proprietate, care poate fi comună sau separată. Instanțele au construit trei linii directoare: Urmărirea - determinarea sursei proprietății, indiferent dacă a fost primită ca moștenire, ca dar sau achiziționată din resursele financiare ale părților; cumulare - când resursele financiare ale fiecăreia dintre părți au fost aduse în căsătorie și utilizate în comun; Transmutație - o schimbare a naturii proprietății de la o proprietate separată la o proprietate comună sau invers, de obicei prin oferirea unei compensații sau încheierea unui contract⁸⁰.

Natura și adoptarea reglementărilor privind divizarea în mod egal a proprietăților / partajul egal variază de la stat la stat, deși Legea uniformă privind căsătoria și divorțul (numită în continuare: "UMDA") oferă un cadru pentru majoritatea reglementărilor.⁸¹

⁷⁶ Katz – 2014, above footnote 65, p 95.

⁷⁷ Glendon Mary Ann, *The Transformation of Family Law: State, Law, and Family in the United States and Western Europe*, pp. 116-147 (University of Chicago Press, 1989).

⁷⁸ Katz – 2014, nota de subsol antementionată 65, p 99.

⁷⁹ Ibid, pp. 99-100.

⁸⁰ Ibid, p. 100; *Quinn v. Quinn*, 512 A.2d 848 (R.I. 1986).

⁸¹ Uniform Marriage and Divorce Act of 1970 (UNIF. LAW. COMM'N 1970).

Abordarea revoluționară „divorț fără culpă” a fost însoțită de o schimbare fundamentală a legii în ceea ce privește consecințele economice ale căsătoriei. Reforma constă în esență în faptul că un sistem de „divorț fără culpă” și un partaj echitabil al bunurilor părților sub asumarea „parteneriatului” ar trebui să înlocuiască pensia alimentară ca remediu major oferit în desfacerea căsătoriei⁸². Această politică a fost încorporată în UMDA și astfel multe state care susțin abordarea dreptului comun în ceea ce privește drepturile de proprietate au introdus partajul egal, bazându-se în același timp pe legi care se aplică în statele în care funcționează sistemul comunitar al proprietății.

Într-un divorț partajul reprezintă doar o parte a consecințelor economice ale divorțului. Pensia alimentară și sprijinul pentru copii sunt alte aspecte ale considerațiilor economice, care au suferit schimbări semnificative în ultimii treizeci de ani.

În prezent, pensia alimentară se poate plăti soțului sau soției⁸³. Sauma stabilită pentru pensia alimentară este calculată în funcție de nivelul de trai pe care părțile l-au avut pe durata căsătoriei și evaluarea proprietății care a aparținut soției înainte de a o ceda soțului la încheierea căsătoriei⁸⁴. Pensia alimentară poate fi acordată ca plată fixă la o anumită perioadă de timp sau ca plată forfetară. În cazul în care se stabilește acordarea pensiei alimentare, metoda de plată se stipulează în acord, în conformitate cu decizia părților și ținându-se cont de circumstanțele economice ale părții plătitoare și alte considerații fiscale.⁸⁵

Pensia alimentară reprezintă legătura economică care continuă relația în cadrul cuplului divorțat, mai ales atunci când aceasta este plătită în mod regulat (mai degrabă decât o sumă forfetară). În prezent, pensia alimentară pe termen lung nu mai reprezintă o opțiune de rutină chiar și după o căsătorie foarte lungă (peste douăzeci de ani) și se practică doar în cazuri excepționale⁸⁶. În schimb, pensia alimentară pe termen scurt

⁸² Estin Ann Laquer, "Marriage and Divorce Conflicts in the International Perspective", 27 *Duke Journal of Comparative & International Law* 485, 506 (2017); Garrison Marsha, "Good Intentions Gone Awry: The Impact of New York's Equitable Distribution Law upon Divorce Outcomes", 57 *Brook. L. Rev.* 621, 627-632, (1991).

⁸³ *Orr v. Orr*, 440 U.S. 268 (1979).

⁸⁴ Clark Homer Harrison, *The Law of Domestic Relations in The United States*, p.619 (West Publ, 1987).

⁸⁵ Katz – 2014, nota de subsol antemenționată 65, p. 105.

⁸⁶ *Ibid*, p. 107.

este utilizată timp de câțiva ani pentru a ajuta femeia în prima perioadă după divorț și în procesul de reabilitare (pensie alimentară reabilitatoare) ⁸⁷. Această schimbare reprezintă o punere în practică a unei noi concepții privitoare la rolul femeilor în societate, o schimbare care a fost reflectată în The Massachusetts Reform Act din 2011 ⁸⁸ (numit în continuare: "The Massachusetts Reform Act").

O altă chestiune de importanță majoră discutată în legislația americană este întreținerea copilului. Aceasta a fost la rândul său supusă unei reforme majore⁸⁹. Pentru a stabili alocația acordată copilului judecătorul are la dispoziție un set de reguli pe care trebuie să le urmeze pentru a-și justifica decizia⁹⁰. Alocația pentru întreținerea copilului reprezintă suma de bani pe care unul dintre părinți o plătește părintelui care deține custodia pentru cheltuielile implicate de creșterea copilului. Scopul acestui demers este de a asigura că respectivul copil primește sprijin de la ambii părinți în aceeași manieră în care ar fi beneficiat de acesta și dacă nu s-ar fi produs divorțul.

Al doilea capitol al Principiilor definește partea care o relație de drepturi și obligații legate de copil copilul, adică partea care are dreptul să solicite protecția statului în acest sens ⁹¹.

Pentru calculul alocației pentru copii, există Ghidul privind alocația pentru copii (CSG). Fiecare stat are un tabel care include aceleași variabile, însă conținutul variază în funcție de jurisdicție. Liniile directoare sunt rezumate într-un tabel simplu din care fiecare familie poate calcula suma de plată pentru întreținerea copiilor ⁹². Alocația pentru copii se stabilește în conformitate cu legislația specifică a fiecărui stat în parte, fiecare stat fiind responsabil de trasarea direcțiilor directoare pentru stabilirea alocației.

⁸⁷ Idem.

⁸⁸ Mass. Gen. Laws Ann. ch. 208, §§ 48–55; Frolin Fern L., "Tips for Handling Cases under the New Alimony Law", 56 *Bos. B. J.* 19 (2012); Morgan Laura W., Where Are We Now? Current Trends in Alimony Law, 34 *Fam. Advoc.* 8 (2012).

⁸⁹ *Principles of the Law of Family Dissolution: Analysis and Recommendations*, p. 67–85 (American Law Institute Publishers, 2002) (Numită în continuare: "**Principii**").

⁹⁰ Laura W. Morgan, *Child Support Guidelines—Interpretation and Application* (Aspen Law & Business, 1996) (Hereinafter: "**Child Support Guidelines – 1996**").

⁹¹ Principii la § 2.04(1).

⁹² Allen Douglas w. & Brinig Margaret f., "Child Support Guidelines: The Good, the Bad, and the Ugly", 45(2) *Family Law Quarterly*, 135, 136-137 (2011).

Deși intervenția guvernului federal în programele privind întreținerea copiilor a început cu multă vreme în urmă, Amendamentul din 1974 privind Serviciile Sociale⁹³ a marcat debutul abordării chestiunilor legate de întreținerea copiilor din perspectiva parteneriatului între stat și guvernul federal. În anul 1987 Comitetul Consultativ al Biroului însărcinat cu punerea în aplicare a reglementărilor privind întreținerea copiilor a pregătit recomandări pentru elaborarea de orientări în vederea acordării sprijinului pentru copii în vederea utilizării inter-statale⁹⁴. Drept rezultat, congresul a emis Legea pentru Sprijinul Familiei din 1988⁹⁵.

Cea mai semnificativă legislație federală privind sprijinul acordat copiilor datează din 1996, când Congresul a adoptat Legea privind responsabilitatea personală și reconcilierea oportunităților de muncă din 1996 (PRWORA)⁹⁶. Această lege a pus capăt eligibilității pentru sprijin federal pentru familiile nevoiașe și a înlocuit-o cu subvenții acordate de stat, denumite TANF (Asistență temporară pentru familiile nevoiașe)⁹⁷. În replică la amendamentul federal fiecare stat a creat linii directoare privind alocația pentru copii. Amendamentul a impus fiecărui stat să stabilească linii directoare clare care să fie adoptate în documente legale, administrative sau judiciare⁹⁸.

Pentru a atinge aceste obiective, țările au implementat trei modele de calcul de bază pentru sprijinul pentru copii: „Modelul cotelor veniturilor”, modelul „Procentajul veniturilor” (fie procentul plat (F), fie procentul variabil (V)⁹⁹, și modelul „Formula Melson”. Deși există trei modele diferite, toate au un numitor comun. În primul rând, majoritatea directivelor includ o „rezervă proprie de sprijin” pentru debitor. Acest lucru înseamnă că debitorului i se permite să dețină o anumită sumă din venit sub care nu se va calcula o alocație mai mică. În al doilea rând, toate liniile directoare fac trimitere la

⁹³ Social Services Amendments of 1974, Pub. L. No. 93-647, 88 Stat. 2337 (1975) (codificat la 42 U.S.C. Q 1305).

⁹⁴ Williams Robert, *Development of Guidelines for Child Support Orders: Advisory Panel Recommendations and Final Report* (U.S. Dep't of Health and Human Services, Office of Child Support Enforcement, 1987).

⁹⁵ Family Support Act of 1988, Pub. L. No. 100-485, 8 103, 102 Stat. 2343, 2346 (1988) (codificat la 42 U.S.C. § 667 (1988) (Denumit în continuare: "42 U.S.C").

⁹⁶ Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act of 1996, Pub. L. No. 104-193, 110 Stat. 2105 (1996) (codificat cu amendamente la 8 U.S.C. and 42 U.S.C.).

⁹⁷ Child Support Guidelines – 1996, nota de subsol antemenționată 86, § 1.01(3).

⁹⁸ 42 U.S.C. § 667(a).

⁹⁹ Child Support Guidelines – 1996, nota de subsol antemenționată 86, § 1.03 [a].

veniturile raportat, toate ¹⁰¹. În al treilea rând, conform reglementărilor federale¹⁰⁰ directivele iau în considerare cheltuielile legate de îngrijirea medicală a copilului, prin intermediul asigurării sau al altor metode, însă modalitatea în care aceste cheltuieli sunt luate în calcul diferă de la un stat la altul, în funcție de reglementările proprii¹⁰². În al patrulea rând, de la promulgarea Legii pentru Sprijinul Familiei din 1988, majoritatea prevederilor directivelor au inclus precizări suplimentare cu privire la cheltuielile pentru întreținerea copilului¹⁰³, formule speciale pentru custodia comună¹⁰⁴, pentru custodia separată¹⁰⁵, vizite extraordinare¹⁰⁶ și deduceri pentru alocațiile pentru copii din căsătoriile anterioare sau alte căsătorii¹⁰⁷.

Un alt aspect legat de divorț este custodia copilului. În anii 1980, agenda care a dominat disputele privind custodia copilului a fost aceea a „preferinței pentru primul îngrijitor”, un concept moștenit de la legiuitori, judecători și reformatori ai dreptului familiei¹⁰⁸. Îngrijitorul „primar” este definit ca persoana care înainte de divorț gestiona și supraveghea activitățile zilnice ale copilului și răspundea nevoilor de bază ale acestuia: hrănire, îmbrăcăm, spălare, menținerea sănătății și integrității sale fizice. Se presupune că îngrijitorul principal va continua să aibă acest rol și după divorț ¹⁰⁹.

Custodia în comun a devenit o alternativă la modelul tradițional de acordare a custodiei unui singur părinte și dreptul celuilalt de a primi vizitele copilului¹¹⁰. În prezent aproape toate statele aprobă sau permit custodia comună ca alternativă. Custodia comună înseamnă că ambii părinți dețin responsabilitate comună în luarea deciziilor cu privire la copiii lor. Aceștia sunt responsabili în aceeași manieră pentru creșterea copilului, care are o

¹⁰⁰ 45 C.F.R. § 2.04.

¹⁰¹ 45 C.F.R. § 302.56(c)(8).

¹⁰² 45 C.F.R. § 3.01.

¹⁰³ 45 C.F.R. § 3.02.

¹⁰⁴ 45 C.F.R. § 3.03[a].

¹⁰⁵ 45 C.F.R. § 3.03[b].

¹⁰⁶ 45 C.F.R. § 3.03[c, d].

¹⁰⁷ 45 C.F.R. § 3.04.

¹⁰⁸ Katz – 2014, nota de subsol antemenționată 65, p. 116; Mercer Katharine L., "A Content Analysis of Judicial Decision-Making—How Judges Use the Primary Caretaker Standard to Make a Custody Determination", 5 *Wm. & Mary J. Women & L.*, 1 (1998); Chambers David, "Rethinking the Substantive Rules for Custody Disputes in Divorce", 83 *Mich. L. Rev.* 477 (1984); Elster Jon, "Solomonic Judgments: Against the Best Interests of the Child", 54 *U. Chi. L. Rev.* 1 (1987); Fineman Martha, "Dominant Discourse, Professional Language and Legal Change in Child Custody Decisionmaking", 101 *Harv. L. Rev.* 727 (1988).

¹⁰⁹ Katz – 2014, nota de subsol antemenționată 65, p. 116.

¹¹⁰ Kelly Joan, "The Determination of Child Custody". In *The Future of Children*, p. 121, vol. 4(1). (Princeton University, 1994).

relație continuă cu amândoi. Succesul custodiei comune depinde de cooperarea părinților care au capacitatea financiară de a o îndeplini și de acordul copilului cu privire la acest aranjament.

În concluzie, legislația americană cu privire la divorț a evoluat considerabil în ultimele decenii pentru a crea o doctrină unitară în toate chestiunile legate de divorț. Cu toate acestea, sistemul juridic american este de natură contencioasă. De-a lungul anilor, pentru a reduce haosul juridic, incertitudinea și opțiunile de punere în executare executare, s-a exercitat intervenția federală în sfera întreținerii copiilor și au fost create mecanisme și formule care să asigure plata alocațiilor și punerea în executare a hotărârilor judecătorești. Această politică oferă o soluție juridică punct cu punct, dar abordarea nu este una juridico-terapeutică, ci una mai degrabă pragmatică care vizează reducerea sarcinii asupra sistemului judiciar și eficientizarea executării. Jurisprudența terapeutică are un loc aparte în dreptul american, dar încă funcționează „alături” de legislația în contencios care este dominantă.

Dreptul Francez

În Franța, sursa principală pentru dreptul familiei este cuprinsă în Codul Civil Francez (FCC)¹¹¹. Legea reglementează toate chestiunile legate de divorț¹¹² și de bunăstarea copilului (responsabilitate parentală, întreținerea copilului, custodie etc.)¹¹³. Alte dispoziții legale pot fi regăsite în Codul Francez de Procedură Civilă (FCCP)¹¹⁴. În plus, reglementări relevante pot fi identificate în diverse convenții internaționale.

Reforma dreptului francez al familiei, care include procedurile de divorț, a fost demarată încă de la sfârșitul ultimei decade a secolului trecut. Legea franceză privind reforma divorțului a fost modificată în mod substanțial în 1975, când a intrat în vigoare Legea privind reforma divorțului 75-617 (Legea din 1975)¹¹⁵. Principalul scop al legii din 1975 a fost de a de-dramatiza divorțul. Deși divorțul este resimțit ca experiență

¹¹¹ French Civil Code (FCC) (hereinafter: "FCC").

¹¹² Articles 229-309 of the FCC.

¹¹³ Articles 311-348 of the FCC

¹¹⁴ France - Code of Civil Procedure - Book IV - Arbitration in force 14 May 1981 (Hereinafter: "FCCP").

¹¹⁵ Loi no 75-617: reforma divorțului (1975).

personală extrem de dificilă de către toți cei implicați, procedura este concepută să reducă acea componentă de conflict inerentă în orice divorț. Legea din 1975 a creat două forme de divorț de comun acord: cererea comună și primirea cererii unilaterale. Cu toate acestea, în ciuda reformelor, divorțul pe bază de culpă a constituit încă baza pentru aproape jumătate din toate cazurile de divorț¹¹⁶.

Mai ales atunci când vine vorba de statele membre ale UE, dizolvarea căsătoriei înseamnă adesea că tatăl sau mama se întorc în țara de origine.

Pentru a preveni litigii paralele în statul de origine și în statul gazdă care pot produce hotărâri contradictorii, este important să se stabilească instanța care va primi jurisdicție în materie de căsătorie, precum și problema responsabilității părintești atunci când sunt implicați copiii¹¹⁷. Acesta a fost scopul Reglementării nr. 2201/20031, cunoscută ca „Reglementarea Brussels II bis”¹¹⁸. Reglementarea Brussels II bis se aplică numai în materie de divorț, separare legală și anularea căsătoriei, altfel spus doar pentru dizolvarea căsătoriei. Reglementarea nu se referă la chestiuni precum motive de divorț, partaj sau alte măsuri auxiliare¹¹⁹.

Hotărârea Curții Europene de Justiție (CEJ) s-a axat în principal pe dispozițiile Regulamentului Bruxelles II bis care stabilește norme de competență în cazurile de conflict de competență în materie de răspundere părintească¹²⁰.

Articolul 17 al Regulamentului Bruxelles II bis stabilește 7 fundamente pentru acordarea jurisdicției către statele membre. Aceste fundamente nu sunt plasate în niciun fel de ordine ierarhică, ci operează în mod alternativ¹²¹. În cazul în care nu există nicio

¹¹⁶ Dadomo Christian, "The Current Reform of French Law of Divorce", 4 *International Family Law*, 218 (2004).

¹¹⁷ Lenaerts Koenraad, "The Best Interests of the Child Always Come First: The Brussels II Bis Regulation and the European Court of Justice", 20(4) *Jurisprudencija*, 1302, 1303 (2013).

¹¹⁸ Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000, OJ [2003] L 338/1 (numită în continuare: "**Regulamentul Brussels II bis**").

¹¹⁹ Articolul 8 al Regulamentului Brussels II bis; Ní Shúilleabháin, Máire, *Cross-border Divorce Law: Brussels II Bis*, (Oxford: Oxford University Press, 2010) (Numită în continuare: "**Cross-border divorce – 2010**").

¹²⁰ Cazul C-68/07 Sundelind Lopez [2007] ECR I-10403; Cazul C-168/08 Hadadi [2009] ECR I-687.

¹²¹ Articolul 17 al Regulamentului Brussels II bis.

instanță care are jurisdicție în conformitate cu regulamentul în vreun stat membru, instanța solicitată își poate deduce competența pe baza normelor sale intra-statale referitoare la procedurile civile internaționale ¹²².

Temeiurile de jurisdicție din secțiunea 3 pot fi clasificate în funcție de problema principală pentru temeiul de jurisdicție - reședință obișnuită sau naționalitate. Reședința obișnuită include 6 temeuri diferite de jurisdicție¹²³. Naționalitatea include un temei de jurisdicție.¹²⁴. În categoria altor temeuri există două alte asemenea fundamente¹²⁵.

Dreptul francez al familiei se alimentează dintr-o serie de surse normative. Principalele surse ale dreptului familiei sunt introduse în cod. În ceea ce privește căsătoria, dispozițiile relevante sunt articolele 143-226 din FCC. Dispozițiile aplicabile dizolvării unității familiale sunt articolele 227-309 din FCC. FCC conține sursele dreptului internațional privat. În plus, surse de drept privat pot fi regăsite și în convențiile internaționale, precum și în reglementările UE. În cazul procedurilor de divorț, instanța franceză aplică cu precădere Regulamentul Bruxelles II bis¹²⁶. Regulamentul Bruxelles II bis stabilește jurisdicția, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie de căsătorie și în materie de răspundere părintească, jurisdicția instanțelor franceze în legătură cu divorțul, separarea legală, anularea căsătoriei, cazuri de răspundere părintească, executarea hotărârilor care țin de dreptul familiei.

Titlul VI din Regulamentul Bruxelles II bis încorporează secțiunile 229-310 din Codul civil. Legea recunoaște patru motive pentru divorț:

Divorțul prin consimțământ reciproc¹²⁷; Divorțul prin acceptare¹²⁸; Divorț cauzat de alterarea definitivă a relației de căsătorie¹²⁹; Divorț din culpă¹³⁰

¹²² Articolul 7 al Regulamentului Brussels II bis; Cross-border divorce - 2010, above footnote 116, Par. 3.

¹²³ Articolul 3.1.a al Regulamentului Brussels II bis.

¹²⁴ Articolul 4 & 5 al Regulamentului Brussels II bis.

¹²⁵ Articolul 3.1.b al Regulamentului Brussels II bis

¹²⁶ *International Comparative Legal Guide to: Family Law, 3rd Edition* (Bradley Charlotte, Napley Kingsley eds.), p.73 (2020) (Denumită în continuare: "**Family Law – 2020**").

¹²⁷ Articolul 230,232 al FCC.

¹²⁸ Articolul 233-234 al FCC.

¹²⁹ Articolele 237-238 ale FCC.

¹³⁰ Articolele 242, 244, 245, 245-1, 246 ale FCC.

La 1 ianuarie 2017 a intrat în vigoare și amendamentul care reglementează al cincilea tip de divorț, respectiv divorțul prin consimțământ contractual reciproc, adică fără intervenția judecătorului¹³¹.

Cu excepția celor două cazuri de divorț pe bază de consimțământ, divorțul se desfășoară în două etape¹³²: Prima procedură include proceduri provizorii temporare. După o audiere preliminară în prezența părților, se dau instrucțiuni temporare. Judecătorul ordonă părților să locuiască separat. De asemenea, sunt asigurate custodia temporară a minorilor și aranjamentele de vizitare temporară. Pensia alimentară și alocația pentru întreținerea copilului sunt stabilite temporar și judecătorul decide care dintre părți va rămâne să locuiască la domiciliul cuplului¹³³. A doua procedură este procedura de divorț. Judecătorul pronunță divorțul, stabilește din nou custodia și programul vizitelor, alocația copilului, rata compensatorie care se va plăti părții care deține custodia și apo continuă partajul bunurilor¹³⁴.

În martie 2019, legislația franceză a impus o nouă procedură legată de divorț¹³⁵. Conform acestei noi proceduri, procedurile provizorii nu constituie o obligație pentru părți. Mai mult, documentul care trebuie prezentat pentru deschiderea procesului include acum două proceduri care erau rezervate doar pentru a doua etapă a procedurii de divorț și care pot fi prezentate acum la începutul procesului; acestea sunt: o descriere a cauzele divorțului și prezentarea bunurilor părților. Prin urmare, cererea de divorț include deja toate aspectele asociate divorțului. În al doilea rând, audierea inițială se numește acum „audiere de orientare” și vizează un schimb între părți, avocații acestora și judecător pentru a decide care sunt următorii pași ai procedurii. Scopul este de a conduce la un acord de divorț care să includă toate aspectele¹³⁶. Divorțul nu este final până nu se rezolvă toate chestiunile adiacente, cu excepția cazurilor în care curtea franceză nu are jurisdicție asupra acestor chestiuni¹³⁷.

¹³¹ LOI N° 2016-1547 Du 18 Novembre 2016 De Modernisation De La Justice Du Xxie Siècle (1).

¹³² Articolele 237-238 din FCC.

¹³³ Dreptul Familiei – 2020, nota antemenționată 123, p. 74.

¹³⁴ Ibid, p. 74.

¹³⁵ Idem.

¹³⁶ Idem.

¹³⁷ Idem.

În cazul aranjamentelor conjugale, dar care nu sunt consfințite prin căsătorie, FCC definește parteneriatele civile - (Pacte Civil de Solidarité) (PACS) - ca „un contract încheiat de doi adulți, de sex diferit sau de același sex, care își organizează viața împreună”¹³⁸.

În cazul în care părțile convin să declare PACS după 1 ianuarie 2007 (în urma unui amendament la dispozițiile PACS din legea din 23 iunie 2006), se va considera că au adoptat implicit regimul de separare a proprietății¹³⁹. De la intrarea în vigoare a Legii nr. 2013-404 din 17 mai 2013¹⁴⁰, care permite căsătoria între persoane de același sex, secțiunile 202-1 și 202-2 ale FCC se aplică și căsătoriei persoanelor de același sex.

Astfel, legea franceză abordează toate aspectele partajului. După cum am menționat anterior, judecătorul de la Curtea Familiei se pronunță și în ceea ce privește partajul între soți și numește un notar pentru continuarea procedurii de partaj. Noua secțiune 267 conferă judecătorului competența de a se pronunța după cum consideră potrivit cu privire la problemele legate de partajul bunurilor¹⁴¹.

Legislația franceză face distincția între două tipuri de partaj financiar în divorț - „compensație” pentru desfacerea căsătoriei (des prestations compensatoires) și lichidarea activelor (lichidare și partaj). În ceea ce privește despăgubirea, un principiu important în conformitate cu legislația franceză a divorțului este distribuirea egală a resurselor acumulate în timpul vieții conjugale pentru a se asigura că niciuna dintre părți nu profită de pe urma procesului de divorț. Scopul plăților compensatorii este de a compensa financiar și de a aduce femeia care se află într-o poziție dezavantajată financiar la nivelul de trai cu care era obișnuită în timpul vieții conjugale. Prin urmare, chiar dacă prin divorț încetează orice obligație de întreținere între soți, o parte poate solicita „despăgubire” de la cealaltă parte, ceea ce va reflecta decalajul financiar creat între părți ca urmare a divorțului. Este de obicei vorba de o plată efectuată într-o singură tranșă, a cărei valoare e stabilită de curte¹⁴². Compensația poate fi plătită în unul din

¹³⁸ Articolele 515-1 din FCC.

¹³⁹ Chauveau Veronique & Butruille Charlotte, "Family Law in France: Overview", available at: <http://uk.practicallaw.com/6-615-3545>, p. 29 (Numită în continuare: "**Family law in France: overview**").

¹⁴⁰ Legea nr. 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe.

¹⁴¹ Articolul 267 din FCC.

¹⁴² Bell John et al., *Principles of French Law* (2nd ed.), p. 253 (Oxford: Oxford University Press, 2008).

cele patru moduri: ca plată unică; ca folosință a proprietății (de obicei utilizarea proprietății cuplului); ca plăți periodice indexate pentru o perioadă maximă de opt ani sau, în cazuri excepționale, plata prin indemnizație pe viață (rente viagere) care acționează similar cu plata unei pensii¹⁴³.

În cazul în care există un acord între soți cu privire la despăgubiri sau în cazul unui divorț consensual, părțile au libertatea de a stabili modul de partajare a plăților de despăgubire și cuantumul acestora ¹⁴⁴.

Pentru a determina ce regim de partaj se va aplica părților, există trei sisteme paralele care depind de data încheierii căsătoriei între părți. Dacă părțile s-au căsătorit înainte de 01.09.1992, legislația franceză impune prezumția că regimul proprietății matrimoniale este stabilit, în absența unei alte opțiuni, în temeiul Legii privind rezidența după căsătorie. Dacă părțile s-au căsătorit după 01.09.1992, se aplică Convenția de la Haga din 1978 pentru proprietății matrimoniale¹⁴⁵. Dacă părțile nu fac o alegere pozitivă în ceea ce privește regimul proprietății conjugale care li se va aplica, implicit criteriul primordial va fi primul loc de reședință ¹⁴⁶.

În cazul în care căsătoria dintre părți s-a încheiat după data de 29.01.2019 sau a fost semnat un acord prenuptial anterior acestei date, se va aplica Regulamentul Consiliului 2016/1103 de punere în aplicare a cooperării consolidate în domeniul jurisdicției, legislației aplicabile și recunoașterea și executarea deciziilor în materie de regimuri matrimoniale ¹⁴⁷.

În timpul procedurilor de audiere, unul dintre soți poate rămâne în reședința comună a părților. Cel mai adesea, acest drept este acordat aceluia dintre soți care are drepturi de custodie pentru a permite copiilor să rămână în casa în care sunt obișnuiți să locuiască.

¹⁴³ Articolul 276 din FCC.

¹⁴⁴ Articolul 278 din FCC.

¹⁴⁵ Legea din 20 noiembrie 1991 (Stb. 1991, 628), care reglementează conflictele legislative privind regimurile matrimoniale și relațiile de proprietate ale soților față de terți, de asemenea, în legătură cu ratificarea Convenției de la Haga din 14 martie 1978 privind legea aplicabilă Regimurilor de proprietate matrimonială (Serie Tratat 1988, 130) (Numită; "**Convenția de la Haga din 1978 cu privire la legislația aplicabilă regimului proprietății matrimoniale**").

¹⁴⁶ Articolul 4 din Convenția de la Haga din 1978 cu privire la legislația aplicabilă regimului proprietății matrimoniale

¹⁴⁷ Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a cooperării consolidate în domeniul jurisdicției, legislației aplicabile și recunoașterea și executarea deciziilor în materie de regimuri matrimoniale.

Aspectele legate de proprietate se cumulează cu cele legate de pensia alimentară. Printre rolurile principale ale cuplului se numără și datoria de a se sprijini reciproc din punct de vedere financiar și de a contribui la cheltuielile familiei. În cazul în care unul dintre soți nu își onorează această obligație în timpul căsătoriei, judecătorul are autoritatea de a acorda pensia alimentară cu scopul de a acoperi cheltuielile familiale ale celeilalte părți (*contribution aux charges du mariage*). Pensia alimentară intermediară se determină în etapa audierii pentru conciliere. Cu excepția cazului în care există o modificare a circumstanțelor care justifică oprirea plăților, aceasta va fi reziliată numai după ordinul de divorț. După pronunțarea divorțului, ajutorul provizoriu existent va fi înlocuit de indemnizația de despăgubire (care se efectuează de obicei sub forma unei plăți unice).

În afară de ajutorul acordat pentru soți, există și problema întreținerii copiilor. Până acum câțiva ani, judecătorii din Franța nu primeau instrucțiuni oficiale sau măcar îndrumări pentru emiterea ordinelor de acordare a unei alocații pentru copii. Cu toate acestea, practica este determinată de anumite principii generale (interesele copilului, custodie comună, interesele soților). Drept urmare, contextul judiciar francez oferă un spațiu semnificativ pentru decizii la discreția judecătorilor, ceea ce creează neconcordanțe între familii ¹⁴⁸.

FCC impune ambilor părinți, indiferent dacă sunt sau nu căsătoriți, să acopere nevoile copiilor lor¹⁴⁹. Cheltuielile pentru întreținerea copiilor se pot plăti în mai multe moduri. Principala metodă acceptată este plata lunară. Aceste cheltuieli derivă din cheltuielile de trai de la reședința principală a copilului (locul de reședință al părintelui care deține custodia). Pentru a asigura întreținerea adecvată a copilului, legea a fost modificată astfel încât să permită aplicarea unei amenzi civile părintelui care nu plătește obligațiile referitoare la întreținerea copilului¹⁵⁰.

¹⁴⁸ Bourreau-Dubois Cécile, et al. "Child Support Order: How Do Judges Decide Without Guidelines? Evidence from France." 38(3) *European Journal of Law and Economics*, 431,434 (2014).

¹⁴⁹ Articolul 372 din FCC.

¹⁵⁰ Family law in France: overview, above footnote 136, p. 17; Article 373-2 & 373-2-6 of the FCC.

Sprrijinul financiar pentru copii se calculează în funcție de veniturile și activele părinților, precum și de nevoile copilului. Instanța ia în calcul și timpul petrecut de copil cu fiecare dintre părinții săi. În majoritatea cazurilor în care durata șederii la fiecare dintre părinți este egală (custodie comună), nu se va fixa plata unui ajutor financiar pentru copil, chiar dacă veniturile părinților nu sunt similare și există decalaje de câștig între aceștia. Cheltuielile pentru întreținerea copiilor nu se plătesc doar până la vârsta de 18 ani, ci până aceștia devin independenți din punct de vedere financiar și sunt capabili să se întrețină.

Alte aspecte ale dreptului francez se referă la custodia asupra copiilor și drepturile de vizitare. Responsabilitatea parentală (*autorité parentale*) și custodia (*fixation de la residence*) sunt două concepte diferite. Autoritatea parentală domină drepturile și obligațiile fiecărui părinte cu privire la chestiuni esențiale pentru copil, precum reședința, educația, sănătatea, religia, etc., pe când custodia se referă la un singur aspect – locul de reședință al copilului (respectiv cu care dintre părinți urmează să locuiască acel copil)¹⁵¹. În consecință, părinții divorțați, fie căsătoriți sau nu, continuă să împartă responsabilitatea părintească față de copiii lor, cu excepția unor circumstanțe excepționale, cum ar fi abuzul exercitat de unul dintre părinți asupra minorului. Procesele care implică minori pot fi redeschise oricând, în funcție de schimbarea circumstanțelor și pe principiul că interesul copilului primează. Legea din 2002 (2002-405) stabilește un principiu de bază și anume că, în cazul separării părinților, se poate stabili un ordin de ședere comun sau alternativ (*résidence alternée*), în măsura în care circumstanțele o permit ¹⁵². În majoritatea cazurilor de coabitare, copilul stă cu fiecare dintre părinți câte o săptămână. Hotărârea prevedea că această coabitare nu indică neapărat faptul că minorul trebuie să petreacă perioade de timp egale cu fiecare dintre părinți ¹⁵³. De obicei, în cazul copiilor cu vârsta sub 6 ani rareori se stabilesc durate de timp egale în care copilul locuiește cu fiecare dintre părinți (doar în 13% dintre cazuri). În cazul copiilor cu vârsta peste 6 ani, procentul este tot unul scăzut (21%). În marea majoritate a cazurilor, custodia se acordă mamei, iar tatăl are drept de vizitare. Dreptul de a comunica cu minorii se refuză rareori și doar în cazurile grave¹⁵⁴. În plus, instanța

¹⁵¹ Family Law – 2020, above footnote 123, p. 78.

¹⁵² Article 372-2-9 of the FCC

¹⁵³ Family law in France: overview, above footnote 136, p. 20; Civ 1st, 25 April 2007.

¹⁵⁴ Dreptul Familiei în Franța: privire de ansamblu, nota de subsol antemenționată 136, p. 21.

are autoritatea să determine dacă întâlnirile dintre copil și părintele care nu deține custodia vor avea loc doar la un centru specializat și poate impune condiții sau restricții pe durata vizitelor¹⁵⁵.

Legislația franceză nu recunoaște dreptul minorului de a lua parte la o procedură care îl privește. Cu toate acestea, copiii au dreptul de a fi audiați în toate procesele care îi privesc, fie în mod direct, fie prin intermediul unui avocat de asistență juridică desemnat de instanță în acest scop.¹⁵⁶

În ceea ce privește procedurile alternative de soluționare a litigiilor din legislația franceză, Franța dispune de un sistem alternativ de soluționare a litigiilor alături de procesul juridic în contencios. Sistemul include procedurile de Conciliere¹⁵⁷, Mediere¹⁵⁸, Drept colaborativ¹⁵⁹ și Arbitraj¹⁶⁰.

Pentru a rezuma, putem afirma că FCC nu este static și, în conformitate cu schimbările inerente epocii în care trăim și cu evoluțiile culturale, juridice și sociale, acesta suferă modificări și actualizări. Ultima actualizare din 2017 a produs o nouă legislație cu privire la dreptul familiei. Modificările suplimentare din 2019 au afectat, de asemenea, toate procedurile legate de procedura de divorț, rezultând în simplificarea și scurtarea acesteia.

Jurisprudența terapeutică și modelul judiciar-terapeutic – JTM – pentru soluționarea disputelor

Secțiunea finală a lucrării discută aspectele terapeutice ale legii și propune un model judiciar alternativ, JTM, pentru soluționarea litigiilor legate de divorț.

¹⁵⁵ Articolele 373-2 and 373-9 of the FCC

¹⁵⁶ Articolul 388-1 din FCC; Dreptul Familiei în Franța: privire de ansamblu, nota de subsol antemenționată 136, p. 22.

¹⁵⁷ Articolele 252-252-4 din FCC; Articles 1108 -1113 of the FCCP.

¹⁵⁸ Articolul 255 din FCC; Dreptul Familiei în Franța: privire de ansamblu, nota de subsol antemenționată 136, p. 29.

¹⁵⁹ Articolele 2062-2067 din FCC

¹⁶⁰ Articolele 2059 and 2060 din FCC; Dreptul Familiei în Franța: privire de ansamblu, nota de subsol antemenționată 136, p. 29.

Sistemele juridice nu funcționează doar într-un mediu legal steril, ci afectează viața emoțională a celor implicați în dispută și a altor membri ai familiei. Percepția este că sarcina instanței nu este doar de a decide asupra cazului specific în fața sa, ci și de a rezolva problema care a dat naștere litigiului. Această perspectivă necesită o viziune holistică a părților, a relației lor și a diferitelor situații în care își desfășoară activitatea. O hotărâre judecătorească care ia în considerare mediul în care a apărut disputa va avea șanse mult mai mari de a preveni litigii suplimentare ¹⁶¹.

Jurisprudența terapeutică reprezintă investigarea rolului judecătorului ca „agent terapeutic”¹⁶². Aceasta percepe legea așa cum afectează viața oamenilor și se axează pe impactul legii asupra vieții emoționale și confortului psihoemoțional¹⁶³.

O abordare în contencios presupune că există un conflict între părți care rezultă din opoziția între concepții conflictuale cu privire la drepturi, obiective și valori, sau o problemă în partajul bunurilor. În esență, conform acestei abordări conflictul este perceput lupta pentru o resursă limitată, la fel ca împărțirea unui tort, de exemplu. Câștigarea unei părți a luptei va reduce inevitabil resursele celeilalte părți și îi va cauza pierderea luptei¹⁶⁴. Datorită rolului central al judecătorilor în administrarea procedurilor în contencios, aceștia funcționează ca „supraveghetori” care trebuie să se abțină de la a interveni în cadrul procedurii¹⁶⁵.

Pe de altă parte, abordarea managementului conflictelor pe principiul colaborativ nu reprezintă o abordare contencioasă, ci surprinde esența conflictului și identifică diverse modalități de a-l rezolva în mod diferit.

¹⁶¹ Marcus Philip, "The Israel Family Court - Therapeutic Jurisprudence and Jurisprudential Therapy from the Start", 63 *International Journal of Law & Psychiatry*, 68 (2019) (Hereinafter: "**Marcus - The Israel Family Court – 2019**").

¹⁶² Wexler David, Winick Bruce (eds), *Law in a Therapeutic Key: Developments in Therapeutic Jurisprudence*, (Carolina Academic Press, Durham, North Carolina, 1996) xvii (Hereinafter: "**Law in a Therapeutic Key**").

¹⁶³ Perlman Michael L.; Lynch Alison J., "How Teaching about Therapeutic Jurisprudence Can Be a Tool of Social Justice, and Lead Law Students to Personally and Socially Rewarding Careers: Sexuality and Disability as a Case Example," 16 *Nevada Law Journal*, 209 (2015); *Law in a Therapeutic Key*, above footnote 162.

¹⁶⁴ Perlman Karni, *Dispute Resolution—Applying Non-Adversarial and Therapeutic Justice*, p. 5 (Bursi Publishing, 2015) (Hebrew) (Hereinafter: "**Perlman – 2015**").

¹⁶⁵ Schwartz Dudi "The Contents of the Principle of Good Faith in Civil Procedure" 21 *TAU Law Review* 215, 307 (1998) (Hebrew).

Din perspectivă colaborativă, conflictul sau controversa merită examinate multidimensional și rezolvate în manieră ne-conflictuală, deoarece conflictul este structurat pe mai multe nivele.

Primul nivel este cel vizibil, în care pozițiile părților se observă clar. La nivel mai profund, care nu este însă vizibil, dar trebuie scos în evidență, se află interesele, nevoile, sentimentele și dorințele părților. Abordarea colaborativă susține că discursul care conferă expresie tuturor acestor niveluri ale conflictului va permite analiza în profunzime a disputei și o rezolvare mai eficientă și calitativă a conflictului¹⁶⁶. Abordarea colaborativă pleacă de la premisa că deși părțile aflate în conflict se situează pe poziții conflictuale, nevoile și interesele acestora nu sunt neapărat divergente, ci s-ar putea să fie de fapt similare sau complementare.

Procedurile de divorț reprezintă un bun exemplu al unei astfel de situații, deoarece pledoariile părților în cadrul procedurii judiciare clasice indică poziții opuse cu privire la proprietate, partaj, custodie și multe altele aspecte. În același timp, examinând nivelul mai profund, al nevoilor și intereselor părților, se poate observa în multe cazuri că părțile au interese comune în ceea ce privește binele copiilor și dorința reciprocă de a menține o bună comunicare în vederea împărțirii îndatoririlor de părinți¹⁶⁷.

Abordarea colaborativă pune accentul pe o orientare relațională care rezultă din percepția că relațiile intrapersonale și relațiile interumane influențează comportamentul uman. Relațiile dintre ființe umane reprezintă factorul central în modelarea conștiinței umane, a modalităților de exprimare și a comportamentului¹⁶⁸.

Jurisprudența terapeutică a început să se dezvolte încă de la începutul anilor 1990. pionierii acestei mișcări sunt Wexler și Winick, care au publicat prima lucrare în 1991, lucrare ce a stat la baza acestei mișcări¹⁶⁹. Jurisprudența terapeutică își propune să

¹⁶⁶ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, p. 9.

¹⁶⁷ Idem.

¹⁶⁸ Ibid, p.10; Conley John M. & William M. O'Barr, *Rules versus relationships: the ethnography of legal discourse* (University of Chicago Press, 1990).

¹⁶⁹ Wexler David B., & Winick Bruce J., *Essays in therapeutic jurisprudence* (Carolina Academic Press, 1991).

examineze efectele legii asupra confortului psihoemoțional al individului. Această mișcare percepe legea ca forță socială cu rezultate terapeutice. Altfel spus, se compară rezultatele pozitive, constructive și reparatorii cu cele anti-terapeutice care pot produce rezultate emoționale negative, invalidante sau chiar ofensatoare¹⁷⁰.

Jurisprudența soluționării conflictelor încorporează o serie de narațiuni. Prima este o reiterare a procedurii. Conform acestui principiu, aplicarea normelor legale necesită un proces de echilibrare a scopurilor și principiilor care stau la baza legilor. Un judecător preocupat de rezolvarea problemelor nu numai că ajunge la un echilibru între valori și principii, ci trebuie să readapte procedura la fiecare litigiu, iar regulile sunt utile numai în soluționarea noului caz.¹⁷¹ A doua narațiune reprezintă o abordare constructivă care se axează pe viitor. Ideea centrală este că legea trebuie prezentată cât mai clar posibil ca expresie a vocii morale coerente a comunității¹⁷². A treia narațiune constă în deconstrucție și hibridizare. Litigiile, mai ales când sunt formulate în pledoarii, reprezintă imagini conflictuale și binare ale conflictului, din care judecătorul trebuie să aleagă. Un judecător al cărui scop este să facă dreptate va crea un echilibru între aceste imagini și va încerca să le descompună în factori și apoi să decidă asupra fiecărui element în parte. Fiecare conflict are dimensiuni multiple, interese multiple, participanți multipli (deschiși și închiși, direcți sau indirecti) și soluții multiple, de aceea este necesar să înțelegem aceste componente și să le analizăm separat, pentru a demara un proces de schimbare¹⁷³. A patra narațiune pune accentul pe nivelul ascuns, care nu este vizibil la prima vedere. Intenția este de a face apel la interesele sociale adoptând perspectiva conform căreia acestea nu se contrazic, ci au nevoie de echilibru în cazuri concrete. Concentrându-ne doar pe aparențele vizibile de suprafață, pierdem din vedere esența lucrurilor¹⁷⁴. Cea de-a cincea narațiune pune accentul pe emoțiile și percepțiile unui nou tip de familie. În accepțiunea jurisprudenței care se ocupă de rezolvarea conflictelor, pe lângă studiul emoțiilor din perspectiva neuroștiinței, domeniu de cercetare aflat în plină dezvoltare care a început să ocupe un loc important în universul

¹⁷⁰ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, p.39.

¹⁷¹ Alberstein Michal, "Judicial Dispute Resolution: Towards the Theory of Law Beyond Controversy", 11, 32, *Din Udvarim - Haifa Law Review* 17, 27 (2020) (în ebraică) (Numită în continuare: "**Judicial Dispute Resolution – 2020**").

¹⁷² Dworkin Ronald, *Law's Empire* (Harvard University Press, 1986).

¹⁷³ Judicial Dispute Resolution – 2020, nota de subsol antemenționată 171, p. 33.

¹⁷⁴ Ibid, p. 34.

științific în ultimii ani¹⁷⁵, se presupune că judecătorul ar trebui să promoveze depersonalizarea disputei nu numai prin intermediul regulilor și deciziilor, dar și prin impunerea percepției asupra litigiului ca problemă obișnuită, în spatele căreia se află motive de natură emoțională pe care instanța poate ajuta părțile să le rezolve sau să propună soluții. Acest lucru se poate întâmpla atunci când părțile nu sunt complet separate și între ele mai există o relație¹⁷⁶. A șasea narațiune se referă la efortul comunității, de la bază către vârf. Ipoteza este că intervenția constructivă într-un litigiu va da naștere propriilor soluții creative, la care nu se poate ajunge doar prin exercitarea autorității de la vârf. Acțiunea judiciară poate fi asistată de o echipă multidisciplinară care va integra propriile concepții și competențe în procesul de rezolvare a conflictului sau va facilita dialogul pentru a consolida canalele de comunicare cu scopul de a încuraja părțile să identifice soluții în mod spontan¹⁷⁷.

Există diverse tipuri de proceduri pentru rezolvarea conflictelor – Procesul în contencios; Arbitrajul; Medierea; Med-Arb; ENA – Evaluarea Timpurie Neutră; Divorț / Drept colaborativ; Clădirea consensului; Negociere; Înțelegere.

Fiecare dintre aceste proceduri derivă dintr-o disciplină diferită, servește unor scopuri diferite și este potrivită pentru anumite tipuri de proceduri.

În Israel, referința la jurisprudența terapeutică este extrem de complexă.

Deși bazele Curții Israeliene pentru Familie s-au pus înaintea ca acest concept de „jurisprudență terapeutică” să intre în uz în domeniul public, sistemul juridic din Israel servește drept exemplu pentru aplicarea conceptelor de bază în practică și în interacțiunile cotidiene între tribunale, părți și familiile acestora. Sistemul ia în considerare aspectele psihologice și emoționale derivate din problemele familiale și răul posibil pe care procesul l-ar putea produce părților, mai ales în cazul copiilor implicați, un rezultat inevitabil al litigiului, așa cum am detaliat mai sus și am prezentat pe larg în capitolul dedicat aspectelor psihologice ale divorțului. Legea și reglementările și sistemele sociale sunt concepute pentru a limita efectele negative pe termen lung¹⁷⁸.

¹⁷⁵ Fulmer Ingrid, Barry Bruce & Goates Nathan, "Bargaining with feeling: Emotionality in and around negotiation". *In book: "Negotiation Theory and Research"*, pp.99-127 (Editors: L. Thompson, 2006).

¹⁷⁶ Judicial Dispute Resolution – 2020, nota de subsol antemenționată 171, pp. 34-35.

¹⁷⁷ Ibid, p. 35.

¹⁷⁸ Marcus - The Israel Family Court – 2019, nota de subsol antemenționată 161, p. 68.

În 1995, Knesset, forul juridic din Israel, a adoptat Legea instanțelor familiale, care a inclus înființarea unei instanțe familiale cu jurisdicție exhaustivă și exclusivă destinată soluționării tuturor disputelor familiale; Numirea judecătorilor, la Curtea Familiei, numai din rândul avocaților care au cunoștințe și experiență în dreptul familiei; Atribuirea tuturor cazurilor referitoare la o anumită familie unui singur judecător (o familie - un judecător); Permișiunea acordată judecătorilor să se abată de la regulile curente de procedură și probe, acolo unde interesele justiției o impun; Înființarea serviciilor de susținere a instanțelor de familie (FCSS), care vor funcționa pe lângă fiecare instanță de familie ¹⁷⁹.

Din această perspectivă, ar trebui abordate efectele conflictelor familiale asupra întregii familii, nu doar asupra părților aflate în litigiu. Acest aspect necesită ca funcționarii din sistemul de asistență socială să înceapă să se implice cât mai curând, chiar înainte de începerea litigiului, înainte de a depune pledoariile ale căror revendicări pot împiedica părțile să acceseze negocierile crescând astfel gradul lor de vulnerabilitate și disensiunile dintre ele. ¹⁸⁰.

FCSS sunt conectate la toate instanțele de familie și instanțele religioase (pentru evrei, musulmani și druzi). FCSS aparțin de Ministerul Asistenței Sociale, care este responsabil pentru furnizarea de servicii sociale în Israel. FCSS este format din profesioniști în tratament, mediere și consiliere, inclusiv servicii de diagnosticare, a căror sarcină este de a oferi instanței servicii profesionale¹⁸¹.

În discursul care a precedat înființarea tribunalelor pentru familii și FCSS a fost evidențiată legătura evidentă între „legal” și „terapeutic”¹⁸². Unul dintre motive a fost natura specială a dreptului familiei care necesită o abordare instituțională distinctă implicată în aspectele terapeutice, dat fiind momentul de criză în care sistemul juridic

¹⁷⁹ Ibid, p. 69.

¹⁸⁰ Idem.

¹⁸¹ Meller-Shalev Hila, "The 'Legal-Therapeutic' Space: The Encounters between the "Legal" and "Therapeutic" in the Work of the Family Court Supporting Services", 23 *Hamishpat Law Rev.* [The College of Management Academic Studies (COLMAN)], 87, 88 (2019) (Ebraică).

¹⁸² HaCohen Menachem, "The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court", 2 *Family in the law (Journal of Academic Center for Science and Law)*, 385, pp.386-387 (2008) (Ebraică) (Numită în continuare: "**The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court – 2008**").

intervine în viața părților aflate în litigiu. Concepția centrală pe care se bazează FCSS este rezolvarea conflictului prin mediere și obținerea de acorduri.

FCSS lucrează în colaborare cu judecătorul. Așa cum am menționat mai sus, rațiunea/judecata terapeutică percepe managementul procedurii și rezultatele acesteia ca oportunitate de a dobândi rezultate emoționale și comportamentale pozitive și constructive, menite să reabiliteze. Procesul judiciar nu se ocupă doar de drepturile și obligațiile legale, ci reprezintă un forum în care litigiile sunt rezolvate prin luarea în considerare a intereselor, nevoilor, sentimentelor, relațiilor și altor aspecte adiționale¹⁸³.

Judecata terapeutică are un scop educațional, de vindecare și chiar reabilitare. Acesta își propune să găsească o soluție pragmatică la un conflict, luând în considerare aspectele umane, înțelegând că persoana implicată în conflict este un individ cu nevoi și dorințe. Comportamentul judecătorului conferă jurisdicției o față umană și creează o nouă paradigmă pentru rolul acestuia. Judecătorul nu este perceput ca un personaj formal și distant, ci ca persoană implicată, care adoptă o abordare colaborativă¹⁸⁴. Judecătorul este „o ființă umană”¹⁸⁵.

În sistemul juridic se pot trasa în prezent liniile unei „culturi a tratamentului” care face apel la aplicarea caracteristicilor metodei terapeutice în afara tribunalelor și aplicarea acesteia sistemului judiciar general, inclusiv în procedura civilă¹⁸⁶.

Deliberarea însoțită de indicații terapeutice poate avea loc și în tribunalele obișnuite, nu doar în cele axate pe soluționarea problemelor. Judecătorul nu este doar vocea legii, ci are și abilitatea de a soluționa dispute, de a motiva procesele emoționale și de a forma comportamentul părților implicate¹⁸⁷.

¹⁸³ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, p. 191.

¹⁸⁴ Idem.

¹⁸⁵ Frank Jerome, "Are Judges Human? Part 1: The Effect on Legal Thinking of the Assumption That Judges Behave Like Human Beings", 80 *U. Pa. L. Rev.* 17 (1931).

¹⁸⁶ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, p. 202; Jones Michael, "Mainstreaming Therapeutic Jurisprudence into the Traditional Courts: Suggestions for Judges and Practitioners", 5(4) *Phoenix Law Review*, 753 (2012).

¹⁸⁷ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, pp. 2010-2011.

Noile roluri pe care și le asumă judecătorul necesită, alături de aspecte juridice, cunoștințe și abilități suplimentare. În prezent, un judecător terapeutic are nevoie de cunoștințe din discipline adiacente sferei juridice, în special științele sociale și științele comportamentale (psihologie, sociologie) pentru a crea o comunicare interpersonală menită să consolideze motivația internă a individului care să-l determine să-și schimbe comportamentul¹⁸⁸.

În plus, un judecător terapeutic trebuie să știe cum să gestioneze disputa prin prisma unei abordări terapeutice și să recunoască nu numai aspectele juridice, ci și nevoile și interesele părților. Abilitățile necesare unui judecător terapeutic sunt legate de competențele interpersonale și cele legate de comunicarea interumană¹⁸⁹; inteligența emoțională¹⁹⁰; abilitatea de gândire creativă și integrativă care să permită deschiderea conceptuală, flexibilitate și originalitate¹⁹¹; abilități de lucru în echipă și de coordonare a unei echipe, deoarece, așa cum am menționat mai sus, judecătorul este sprijinit în activitatea sa de o echipă multidisciplinară de profesioniști care lucrează împreună cu acesta¹⁹².

În cadrul tribunalului pentru familie se manifestă o caracteristică unică a rolului judiciar în aspectele terapeutice. O trăsătură unică care caracterizează dreptul familiei este axarea pe experiența emoțională. Judecătorii instanțelor de familie se ocupă de dispute cu mare încărcătură emoțională și care evoluează către conținuturi complexe, dincolo de conflictul concret¹⁹³. O a doua caracteristică este relația existentă între părți, relație care durează dincolo de litigiul specific¹⁹⁴. A treia caracteristică derivă din faptul că în dreptul familiei, ca și în alte sisteme de drept, nu există un adevăr de natură factuală unic, iar în absența unui adevăr unic, nu există un singur adevăr al valorii. Dificultatea, așa cum am afirmat, este imposibilitatea de a cunoaște faptele atunci când soluțiile sunt

¹⁸⁸ Ibid, p. 212; Winick Bruce J., "Therapeutic Jurisprudence: Enhancing the Relationship between Law and Psychology". 9 *Law and Psychology: Current Legal Issues*, 30 (2006)

¹⁸⁹ Perlman – 2015, above footnote 164, p. 213; King Michael, "Restorative Justice, Therapeutic Jurisprudence and the Rise of Emotionally Intelligent Justice", 32 *MELBOURNE UNIVERSITY L. REV.* 1096 (2008).

¹⁹⁰ Goleman Daniel, *Emotional Intelligence* (10th Anniversary ed.) (Bantam Pub. 2005).

¹⁹¹ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, p. 215.

¹⁹² Idem.

¹⁹³ The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court, nota de subsol antemenționată 182, pp.386-387.

¹⁹⁴ Ibid, p. 389.

de asemenea valoroase și relative¹⁹⁵. O altă dificultate derivă din paradoxul procesului judiciar. Există o contradicție intrinsecă între scopul pe care încearcă să îl atingă jucătorul de familie, acela de a determina persoana să funcționeze în acord cu normele, să-și asume responsabilitatea, să-și întrețină și să-și sprijine familia, pe de o parte, și pe de cealaltă parte un set de reguli, interdicții, restricții, sancțiuni, pedepse, etc. Există o contradicție intrinsecă între dorința noastră de a aduce individul la nivelul unei funcționări armonioase, la autonomie și fericire și măsurile pe care le luăm pe parcursul acestui proces¹⁹⁶.

Universul emoțional și experiențele subiective sunt esențiale pentru un proces familial și, prin urmare, este necesară o referință profesională, nu doar umană, la faptul că universul emoțional al părților este în prim plan. Este important de reținut că obiectivul nu este să înlocuim terapeuții profesioniști, cum ar fi psihologii sau asistenții sociali. Dar, pentru a produce o judecată profesională și exactă, care va da rezultatele terapeutice pozitive la care se aspiră, discursul emoțional trebuie să fie condus cu îndemânare și profesionalism¹⁹⁷.

Ultima parte a tezei tratează modelul JTM propus pentru jurisprudența terapeutică în procedurile de divorț.

Perspectiva judiciară asupra lumii este una subiectivă. Judecătorii nu au tendința de a-și împărtăși unul altuia experiențele emoționale (spre deosebire de alte grupuri profesionale) și chiar ar putea să nu aibă deloc tendința de a-și împărtăși experiențele emoționale. Fiind vorba de o experiență subiectivă pe care prezenta cercetare caută să o analizeze prin prisma celui care a resimțit-o, am utilizat instrumente specifice cercetării calitative. Cercetarea calitativă, axată pe experiența umană, are ca scop studiul unui fenomen particular din universul individual prin intermediul semnificațiilor și interpretărilor pe care individul le asociază cu respectivul fenomen¹⁹⁸. Obiectivul metodei este de a observa experiența așa cum este prezentată de către

¹⁹⁵ Idem.

¹⁹⁶ Ibid, p. 391.

¹⁹⁷ Ibid, p. 389.

¹⁹⁸ Patton Michael Quinnwo, "Decades of Developments in Qualitative Inquiry: A Personal, Experiential Perspective", 1(3) *Qualitative Social Work*, 261 (2002) (Numit în continuare: "**Patton – 2002**").

persoana care o trăiește, fără limitări impuse de cercetător sau de literatura de specialitate cu privire la credințe, tradiții sau prejucii¹⁹⁹.

Cercetarea calitativă utilizează o metodologie descriptivă, inductivă și interpretativă pentru a exprima „experiența de viață”. Forța descriptivă care stă la baza abordării permite studiul fenomenelor umane dintr-o perspectivă profundă, a înțelegerii și semnificațiilor²⁰⁰. În cadrul prezentului studiu procesele judiciar+terapeutice trebuie examinate din perspectiva subiectivă a celor care le experimentează – judecătorii care se ocupă de dreptul familiei – cu referire la momentul, locul și semnificația pe care aceștia le atribuie experienței judiciare.

În scopul prezentului studiu, a fost selectat interviul semi-structurat, care permite cercetătorului să pornească de la o structură de bază a întrebărilor, dar în același timp permite flexibilitate în funcție de parcursul interviului și de subiectele apărute în timpul acestuia²⁰¹. Interviul semi-structurat oferă persoanelor intervievate spațiul și libertatea de a vorbi despre experiența lor cu o intervenție minimă din partea cercetătorului, cunoștințele anterioare ale cercetătorului asupra subiectului, bazate pe analiza literaturii de specialitate și experiența personală, servind drept cadru și ghid pentru generalizarea și extinderea subiectelor²⁰². Interviul se concentrează pe universul profesional al respondentului urmărind să înțeleagă semnificația fenomenului din viața sa. Interviul reprezintă o interacțiune interpersonală. Cercetătorul a preferat interviul semi-structurat celui cu întrebări deschise deoarece permite o concentrare asupra unui aspect specific, în acest caz, asupra aspectului emoțional al experienței judiciare²⁰³.

Interviurile au fost realizate cu un număr limitat de judecători, iar rolul lor nu se limitează doar la cercetare, ci este de a adăuga greutate personală, umană și emoțională

¹⁹⁹ Moustakas Clark E., *Phenomenological Research Methods* (Sage Publications, Inc (1994).

²⁰⁰ Smith Jonathan. A., "Semi-Structured Interviewing and Qualitative Analysis", *Rethinking Methods in Psychology*, 9–26, London: Sage Publications, 1995) (Numit în continuare: "Smith – 1995").

²⁰¹ Becker, Howard S., "The Epistemology of Qualitative Research". In R. Jessor, A. Colby, & R. A. Shweder (Eds.), *The John D. And Catherine T. Macarthur Foundation Series On Mental Health and Development. Ethnography and Human Development: Context and Meaning in Social Inquiry* (p. 53–71) (The University of Chicago Press, 1996); Howard Lune Bruce & L. Berg, "Qualitative Research Methods for the Social Sciences", *5 Teaching Sociology*, 18 (2004).

²⁰² Patton – 2002, nota de subsol antemenționată 199.

²⁰³ Smith – 1995, nota de subsol antemenționată 201.

la aspectele teoretice care au fost revizuite pe larg în această teză, inclusiv aspecte psihologice, sociologice și terapeutice.

La interviuri au participat patru judecători pensionari care s-au ocupat de dreptul familiei.

Respondenților li s-au adresat 16 întrebări deschise la care au răspuns deschis, ceea ce a deschis posibilitatea unei conversații între cercetător și persoana interviuată. O serie de teme cheie au fost evidențiate în urma interviurilor:

Prima temă este **„aspecte emoționale interpersonale și intrapersonale în dreptul familiei”**. Această primă temă se referă la poziția judecătorului cu privire la existența aspectelor emoționale în procedurile juridice, atât în ceea ce privește recunoașterea acestor proceduri în rândul părților și/sau între părți și judecător, cât și cu privire la recunoașterea acestor proceduri emoționale care îl afectează pe judecător.

A doua temă este **„locul jurisprudenței terapeutice în procedurile judiciare din cadrul dreptului familiei de jure și de facto”**. Această temă se referă la punctul de vedere al judecătorului cu privire la rolul jurisprudenței terapeutice în procedurile juridice din cadrul dreptului familiei și la comparația între starea de fapt existentă și cea dorită. Acest punct de vedere pune în evidență un decalaj între nevoia de a folosi instrumente ce aparțin jurisprudenței terapeutice și realitatea judiciară complexă care face dificilă utilizarea unor astfel de instrumente.

A treia temă este **„sfera de cunoștințe și competențe de care ar trebui să dispună un judecător care se ocupă de dreptul familiei pentru o procedură judiciară de calitate”**. Această temă examinează punctul de vedere al judecătorului cu privire la competențele interpersonale și personale necesare unui judecător din cadrul dreptului familiei, precum și la sfera de cunoștințe din domeniul legislativ și din afara acestui domeniu necesare pentru îndeplinirea rolului judiciar în dreptul familiei.

Cercetătoarea a conceput modelul JTM pe baza cercetărilor teoretice extinse care includ aspecte psihologice și sociologice ale procedurilor de divorț, pe legislația aplicabilă în Israel, Statele Unite și Franța și pe abordări din dreptul terapeutic combinate cu interviuri în curs.

Modelul JTM a fost dezvoltat pe parcursul programului de cercetare pentru a oferi un răspuns alternativ, într-un cadru judiciar-terapeutic, la litigiile legate de divorț, într-un

mod proactiv care să asigure confortul psihoemoțional al tuturor părților implicate în conflict, fie direct (soții și copiii lor), fie indirect (membrii familiei și societatea în ansamblu).

Modelul propus are patru obiective principale. Primul obiectiv este de a ajuta părțile să transforme criza provocată de divorț în începutul unui proces de dezvoltare, îmbunătățire și optimizare a stilului de viață prin influențarea semnificației atribuite crizei divorțului²⁰⁴. Al doilea obiectiv este de a reduce efectele negative pe plan mental și psihologic care se pot răsfrânge asupra copiilor cuplului care divorțează. Cel de-al treilea obiectiv al modelului este unul social. Într-o societate, divorțul reflectă schimbări structurale, culturale, ale sistemului de valori²⁰⁵, precum și schimbări demografice și sociale²⁰⁶. Un model care ia analizează aceste aspecte sociale, va fi capabil să creeze armonie și echilibru între ele și să le pună în practică la nivel judiciar. Un al patrulea obiectiv, care reprezintă de fapt obiectivul principal al acestui model, este un obiectiv terapeutic. Justiția terapeutică se străduiește să gestioneze procedura și să obțină rezultate comportamentale și emoționale pozitive, reparatorii și constructive, care să lase loc nu numai drepturilor și obligațiilor legale, ci și intereselor, nevoilor, emoțiilor și relațiilor²⁰⁷. Acest obiectiv derivă, printre altele, din natura specială a dreptului familiei în general și a procedurilor de divorț în special. Una din caracteristicile sale este poziționarea centrală a este centralitatea experienței emoționale²⁰⁸. O a doua caracteristică este relația existentă între pări²⁰⁹. Cea de-a treia caracteristică derivă din absența unui adevăr fără echivoc, atât în ceea ce privește aspectul factual, cât și sistemul de valori. Este vorba aici de o serie de adevăruri subiective, care sunt toate adevărate²¹⁰.

Modelul este structurat în trei părți. Prima parte se referă la etapa inițială a procesului judiciar și constă în pregătirea judecătorilor în materie de dreptul familiei la numirea lor. Cea de-a doua se referă la durata extinsă a procedurii și oferă mijloace pentru punerea în aplicare ulterioară a obiectivelor model pe toată durata mandatului

²⁰⁴ Anderson Mary L et al., *Counseling Adults in Transition* (Springer Pub., 2012).

²⁰⁵ Giddens – 2009, nota de subsol antemenționată 31.

²⁰⁶ Kalmijn – 1998, nota de subsol antemenționată 33.

²⁰⁷ Perlman – 2015, nota de subsol antemenționată 164, p. 191.

²⁰⁸ The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court – 2008, nota de subsol antemenționată 182 p. 389.

²⁰⁹ Idem.

²¹⁰ Idem.

judecătorului ca judecător de familie și ca model general în procedurile instanțelor de familie. A treia parte se referă la aspectele uzuale ale procedurilor judiciare și la crearea de mecanisme de partajare și ascultare între colegii din sistemul judiciar și între judecători și organizațiile profesionale.

Un alt aspect de evidențiat cu privire la modelul pe care îl propunem este caracterul său universal. Modelul poate fi adaptat, cu modificările necesare, oricărui sistem juridic care acordă importanță aspectelor terapeutice în cadrul procedurilor. JTM este un model care poate fi adaptat la o metodă legală deja existentă. Modelul produce un alt „set de instrumente”, disponibil sistemului de instruire a judecătorilor și judecătorilor înșiși, astfel încât fiecare sistem judiciar să poată adopta și utiliza acele „instrumente” relevante pentru metoda sa și să le folosească în mod adecvat.

Modelul este unul procesual și structurat într-o manieră concepută pentru a produce internalizare, fiind bazat pe modelul circular al internalizării. Modelul circular al internalizării se bazează pe concepția umanistă și se adresează astfel personalității individului în ansamblu²¹¹. Modelul circular al internalizării permite învățarea sistematică. Premisa de la care pornește este că pentru a internaliza material academic, teoretic sau de performanță, procesul de învățare trebuie să fie unul semnificativ și bazat pe experiențele de viață ale persoanei care învață. O trăsătură distinctivă a acestei metode este caracterul ei circular, respectiv abilitatea de a reveni la același subiect în diverse moduri și din diferite perspective²¹².

Asimilarea proceselor face posibilă învățarea semnificativă. Pentru ca o experiență să devină o experiență de învățare semnificativă, are nevoie de un anumit tip de procesare cognitivă a conștiinței care îi conferă puterea de a inspira, influența și schimba modul de înțelegere sau percepția celor care au trăit-o. Învățarea semnificativă acel tip de învățare percepută ca semnificativă de către cel care învață și care are valoare pentru

²¹¹ Reiter Shunit, "Circles of Brotherhood: Breaking the Link between Disability and Loneliness: The Social Inclusion of People with Disabilities, Proposing an Educational Program for Social Integration" (Achva, 2004) (Hebrew); Traves Carmit, "The Circle of Internalization as A Means of Educational Renewal in an Experimental School". În Chen David (Ed.), *Experimental Schools: The Creator's House for Innovation in Education*, Vol. II (pp. 131-180) (Tel Aviv: Ramot, 2008) (Ebraică) (Numită în continuare: "**The Circle of Internalization – 2008**").

²¹² The Circle of Internalization – 2008, nota de subsol antemenționată 212, pp. 135-136.

respectiva persoană. Persoana care învață recunoaște valoarea înainte de a învăța, în timpul procesului de învățare sau retrospectiv, după acesta.²¹³

Așa cum am menționat, o parte a modelului constă crearea unui curriculum extra-legislativ pentru formarea profesională a noilor judecători din cadrul dreptului familiei. La numirea judecătorilor de familie, modelul oferă un curriculum larg într-un format academic, care include studiul obligatoriu al cursurilor introductive într-o varietate de subiecte extra-curiculare relevante pentru soluționarea litigiilor familiale, în valoare de 30 SH pe curs.

Primul curs propus este o Introducere în Psihologie în cadrul Dreptului Familiei. Tematica acestui curs atinge subiecte precum fundamentele biologice și evolutive ale comportamentului, învățarea și analizarea comportamentului, procesele cognitive, dezvoltarea umană pe parcursul vieții, motivația, emoțiile, înțelegerea personalității, tulburările emoționale, procesele sociale, societate și cultură.

Al doilea curs este o introducere în sociologie în cadrul dreptului familiei. Este important ca judecătorul să recunoască literatura de specialitate pe tema aspectelor sociologice ale divorțului pentru a putea avea o perspectivă conceptuală extinsă asupra implicațiilor în sens larg ale divorțului nu numai la nivel individual, ci și la nivelul societății în ansamblu, cu privire la diverse aspecte sociale. Cursul care tratează aspectele sociologice ale dreptului familiei oferă o introducere în perspectiva sociologică pentru înțelegerea realităților sociale și componentelor acestora.

Al treilea curs este o introducere în inteligența emoțională pentru judecătorii din cadrul dreptului familiei. Comunicarea umană - creier, emoție și comportament (Inteligența Emoțională - EI) reprezintă o conexiune conștientă și inteligentă între gândire și emoție care duce la un comportament care promovează relațiile și aduce individul într-o relație optimă cu sine însuși și cu mediul său²¹⁴. Dinamica dintre judecător și părțile din litigiu afectează răspunsul emoțional, cognitiv și comportamental atât al judecătorului, cât și al tuturor persoanelor care operează în sala de judecată. Prin utilizarea conștientă și

²¹³ Glassner Amnon, "A Teaching That Increases the Likelihood of Experiencing Feelings of Meaningful Learning", *52 Mofet Institute Bulletin*, 79 (2014) (Hebrew).

²¹⁴ Keidar Daniella, "Emotional Intelligence and Humor", *1 Online Humor*, 5, 6 (2011).

inteligentă a inteligenței emoționale și a comunicării interpersonale (verbale și non-verbale), judecătorii vor putea ghida și influența gândurile și acțiunile care rezultă din acestea.

Al patrulea curs este Etica și bioetica judiciară în dreptul familiei. Educația valorilor reprezintă fundamentul comunicării interumane optime încă de la o vârstă fragedă. În acest curs, judecătorii vor dobândi cunoștințe din domeniul eticii și bioeticii, cu privire la aspectele teoretice și practice ale eticii juridice relevante pentru procedurile din dreptul familiei și sfera acțiunii interpersonale.

Cele patru domenii multidisciplinare pe care se axează aceste cursuri obligatorii vor oferi o bază solidă și semnificativă pentru dobândirea competențelor necesare de către judecătorii din cadrul dreptului familiei, oferindu-le un set complet de instrumente pentru rezolvarea diverselor probleme din sfera juridică - indiferent dacă acestea sunt probleme care necesită un răspuns pur juridic probleme din sfera umană care necesită o metodologie mai complexă.

A doua parte a modelului oferă un program permanent de formare avansată în probleme extra-judiciare pentru judecătorii în funcție, în domenii diverse și multidisciplinare.

Prima temă este gerontologia²¹⁵. În ultimul deceniu s-au stabilit numeroase conexiuni teoretice între jurisprudența terapeutică și tema vârstei a treia²¹⁶. Este de dorit ca judecătorii care funcționează în cadrul dreptului familiei să studieze aspecte legate de conexiunea între vârsta înaintată, lege și dreptul familiei.

A doua temă este psihologia dezvoltării. Ca parte a activității juridice în cadrul dreptului familiei, judecătorilor li se cere, în majoritatea litigiilor legate de divorț și alte chestiuni de familie, să decidă în cazul minorilor. „Judecătorul terapeuț” care lucrează cu minori trebuie să fie conștient de rezultatele terapeutice sau anti-terapeutice ale manierei în care se desfășoară procedurile juridice. Procesul legal operează în mod activ cu implementarea practicilor benefice menite să consolideze confortul psihoemoțional al

²¹⁵ *Practical Gerontology: A Multi-Professional Perspective on Working with Older People* (Prilotsky Dana, Cohen Miri Eds.) (2015) (Ebraică).

²¹⁶ Doron Israel et al, "Prevention and Legal Planning in Old Age", 16 *Hamishpat Law Rev.*, 36 (2003).

copiilor despre care se discută în fața instanței²¹⁷. Instruirea avansată în aspecte legate de psihologia dezvoltării pot ajuta judecătorul nu numai în cadrul procedurilor care implică audierea minorilor, ci și cu privire la înțelegerea punctului de vedere al acestora referitor la conflictul între părinți, precum și implicațiile conflictului pe termen lung și scurt asupra diverselor aspecte ale vieții copiilor.

A treia chestiune este legată de situațiile încărcate de stres. De mai multe decenii stresul este recunoscut ca și cauză a ratei crescute a morbidității, ca factor care poate exacerba diverse boli precum gripa sau diabetul sau care poate duce la dezvoltarea de afecțiuni cardiace sau diverse tipuri de dureri și suferință fizică²¹⁸. Stresul este, de asemenea, asociat cu dificultățile de natură emoțională precum nervozitatea, tristețea sau depresia, care pot dăuna individului sau îi pot afecta relațiile interpersonale²¹⁹. Rolul judiciar implică numeroși factori de stres. Atunci când judecătorii dispun de resursele necesare pentru a-și face meseria, creșterea cerințelor legate de abilități și semnificația propriilor acțiuni vor crește nivelul de motivație și satisfacție și vor reduce riscul de burnout²²⁰.

Răspunsul unui judecător la factorii de stres depinde în mare măsură de instrumentele și resursele de care dispune pentru a face față sarcinilor. Diverse resurse pot atenua efectele activității asupra rezultatelor negative pentru judecător. Scopul acestei instruirii este de a oferi modalități de prevenire a epuizării și de reducere a stresului, analizând în același timp factorii legați de reziliența mentală a judecătorului, pentru a-i îmbunătăți confortul psihoemoțional și performanța, concentrându-se pe schimbarea factorilor de stres pe de o parte și pe consolidarea resurselor pentru a face față presiunii din sala de judecată, pe de altă parte²²¹.

²¹⁷ Boker Yaniv, *Conversation Between a Judge and a Child*, p. 14 (2018) (Ebraică); Shili-Yerihover Dalia & Gal Tali "On Bottles, Wines and Vineyards: The Youth Law (Care and Supervision) in the Mirror of Therapeutic Law" 22 *Hamishpat Law Rev.*, 9, 26 (2009) (Ebraică).

²¹⁸ Aronsson Gunnar & Theorell Töres & Grape Tom & Hammarström Anne & Hogstedt Christer & Marteinsdottir Ina & Skoog Ingmar & Träskman-Bendz Lil & Hall Charlotte, "A Systematic Review Including Meta-Analysis of Work Environment and Burnout Symptoms". 17 *BMC Public Health*, 264 (2017).

²¹⁹ Egozi Lalib et al., "Stress, Burnout and Employee Health", 387 *Safety*, 26 (2020) (Ebraică) (Numită în continuare: "Egozi – 2020").

²²⁰ Bakker Arnold. B., & Demerouti Evangelia, "Multiple Levels in Job Demands-Resources Theory: Implications for Employee Well-Being and Performance". In E. Diener, S. Oishi, & L. Tay (Eds.), *Handbook of Wellbeing* (Salt Lake City, UT: DEF Publishers, 2018).

²²¹ Egozi – 2020, above footnote 221, p. 27.

Cea de-a patra temă este Programarea neurolingvistică – NLP. Limbajul are un impact semnificativ asupra oricărei interacțiuni. Limbajul reflectă, de asemenea, experiența subiectivă și oferă indicii cu privire la starea emoțională, cognitivă și comportamentală a unei persoane. Utilizarea limbajului creează la nivelul creierului stimuli neuronali și neuropsihologici care provoacă persoana să dea diverse răspunsuri. Prin intermediul limbajului, o persoană poate motiva, influența, convinge, încuraja, lăuda, transmite forță, dar poate și inhiba, umili, tachina sau suprima motivația. Limbajul - scris sau rostit - este instrumentul principal de care dispune judecătorul. În sala de judecată există un dialog între judecător, părți și avocații acestora, între judecător și minori, între judecători și martori experți sau diverși profesioniști. Scopul acestui program de instruire este de a-l echipa pe judecător cu instrumentele necesare, de a-l conștientiza cu privire la programarea neurolingvistică, la dimensiunea limbajului de reprezentare a experienței și la utilizarea limbajului ca instrument eficient în managerierea unui proces de motivare eficient, colaborativ și proactiv.

Cea de-a treia și ultima parte a modelului se ocupă de aspecte legate de procedurile juridice uzuale și oferă o gamă de instrumente de sprijin din sfera profesională și socială. Una din chestiunile evidențiate de interviuri a fost sentimentul de singurătate al judecătorilor. O abordare bazată pe ascultare și împărtășirea experiențelor deservește o serie întreagă de obiective. În primul rând, reprezintă un punct de plecare pentru tranziția de la statutul de „spectator” extern la persoană care „aparține” de respectivul context. Împărtășirea experiențelor și ascultarea permit celor implicați să identifice similarități și diferențe. Sentimentul de apartenență este extrem de important pentru judecători, mai ales prin prisma faptului că rolul lor le imprimă un sentiment de însingurare – judecătorul stă singur în sala de judecată sau în biroul său întreaga zi, nu interacționează cu colegii decât în pauzele pentru deliberare – însă sentimentul de apartenență este una din nevoile psihologice esențiale pentru dezvoltarea unui individ²²².

În al doilea rând, împărtășirea experiențelor permite exprimarea și asimilarea diverselor metode prin care membrii unui grup fac față unor situații similare.

²²² Osterman Karen f., "Students' Need for Belonging in the School Community", 70(3) *Review of Educational Research*, 323.

În al treilea rând, împărtășirea experiențelor produce rezonanță. Conceptul de rezonanță descrie tranziția efectului pe care un participant al grupului îl are asupra altor participanți. Grupul funcționează ca un șir de corzi. Conform acestei concepții, fiecare temă umană are propriul său sunet. Atunci când o coardă produce un sunet, corzile din celelalte instrumente acordate la aceeași frecvență vibrează, de asemenea, prezentând o varietate de opțiuni de răspuns²²³. Activarea discursului emoțional funcționează ca un fel de „amplificator” pentru crearea de opțiuni pentru soluții la o anumită situație și reprezintă un refugiu sigur pentru judecătorii care sunt supuși unui stres emoțional și psihologic enorm la locul de muncă.

Pentru ca acest cerc al împărtășirii experiențelor să fie practic, modelul propune includerea diverșilor factori profesionali alături de judecătorii care activează în cadrul dreptului familiei. Modelul sugerează că în acest cerc ar trebui să fie prezenți din partea FCSS un asistent social, cel puțin o dată pe săptămână sau pentru o perioadă determinată de timp și un psiholog, măcar o dată pe lună.

O combinație a acestor proceduri terapeuțico-judiciare propune schimbarea abordării legislative atât în Israel, cât și în alte țări.

Prezenta cercetare oferă, de fapt, o alternativă la afirmația lui Freud. Profesia de judecător nu este numai posibilă, dar este o profesie importantă, necesară și chiar sublimă, întrucât judecătorul are puterea de a abate calea pe care părțile dintr-un litigiu familial în general și un litigiu de divorț în special accelerează, conducându-i pe aceștia către o destinație sigură. Aceasta nu este ultima stație a trenului, ci mai degrabă un nod de cale ferată de unde părțile pot alege următorul tren în care doresc să urce, echipate cu o hartă detaliată care să le prezinte alternative către noi destinații care îi pot ajuta să crească sau chiar să se vindece, dacă aleg să facă acest lucru.

Bibliografie

²²³ Schwartz Tal, "Our Artwork Is a Glance, A Window, A Mirror: Resonance in Group Therapy", 22(1) *Mikbatz: The Israel Journal of Group Psychotherapy*, 29, 30 (2017)

Cărți

1. Anderson Mary L et al., *Counseling Adults in Transition* (Springer Pub., 2012).
2. Anthony Giddens; Philip W Sutton, *Sociology* (6th ed. 2009).
3. Bandura Albert, *Social Learning Theory* (General Learning Press, New York, 1971).
4. Bell John et al., *Principles of French Law* (2nd ed.), p. 253 (Oxford: Oxford University Press, 2008).
5. Blakeslee Sandra et al., *The Unexpected Legacy of Divorce* (Hachette Books, 2000).
6. Boker Yaniv, *Conversation Between a Judge and a Child* (2018) (Hebrew).
7. Clark Homer Harrison, *The Law of Domestic Relations in The United States* (West Publ, 1987).
8. Conley John M. & William M. O'Barr, *Rules versus relationships: the ethnography of legal discourse* (University of Chicago Press, 1990).
9. Deshe Vered, *The Israeli Judicial System*, p. 371 (Nevo Publishing, 2019) (Hebrew).
10. Dworkin Ronald, *Law's Empire* (Harvard University Press, 1986).
11. Glendon Mary Ann, *The Transformation of Family Law: State, Law, and Family in the United States and Western Europe* (University of Chicago Press, 1989).
12. Goleman Daniel, *Emotional Intelligence* (10th Anniversary ed.) (Bantam Pub. 2005).
13. Hetherington Eileen Mavis & Kelly John, *For Better or for Worse* (W. W. Norton & Company, 2002).
14. Hofstede Geert, Hofstede Gert Jan & Minkov Michael, *Cultures and Organizations: Software of the Mind (3rd Edition)* (McGraw-Hill Publishing, 2010).
15. Hofstede Gert Jan, *Cultures and Organizations: Software of the Mind* (McGraw-Hill Publishing, 1991).
16. Hofstede Gert Jan, *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, And Organizations Across Nations* (2 Ed. Thousand Oaks, Calif; Sage Publications, 2001).
17. *International Comparative Legal Guide to: Family Law, 3rd Edition* (Bradley Charlotte, Napley Kingsley eds.) (2020).
18. Janoff-Bulman Ronnie, *Shattered Assumptions: Towards a New Psychology of Trauma* (New York: Free Press, 1992).

19. Katz Sanford N, *Family Law in America* (Oxford University Press, 2014).
20. Kelly Joan, "The Determination of Child Custody". In *The Future of Children*, vol. 4(1). (Princeton University, 1994).
21. Laura W. Morgan, *Child Support Guidelines—Interpretation and Application* (Aspen Law & Business, 1996).
22. Lifshitz Shachar, *Common-Law Marriage in The Civil Theory of Family Law*, (Nevo Pub., 2005) (Hebrew).
23. Lifshitz Shachar, *The Spousal sharing* (Nevo Pub, 2016) (Hebrew).
24. Moustakas Clark E., *Phenomenological Research Methods* (Sage Publications, Inc (1994).
25. Ní Shúilleabháin, Máire, *Cross-border Divorce Law: Brussels Ii Bis*, (Oxford: Oxford University Press, 2010).
26. Perlman Karni, *Dispute Resolution—Applying Non-Adversarial and Therapeutic Justice* (Bursi Publishing, 2015) (Hebrew)
27. Prilotsky Dana, Cohen Miri (Eds)., *Practical Gerontology: A Multi-Professional Perspective on Working with Older People* (2015) (Hebrew).
28. Rabin Claire, *The New Divorce: Positive Change During and After the Transition Period* (Even Yehuda: Amatzia, 2010) (Hebrew).
29. Regev Motti (Mordechai), *Sociology of Culture: A General Introduction* (The Open University of Israel, 2011) (Hebrew).
30. Reiter Shunit, *Circles of Brotherhood: Breaking the Link between Disability and Loneliness: The Social Inclusion of People with Disabilities, Proposing an Educational Program for Social Integration* (Achva, 2004) (Hebrew).
31. Schiffman Pinchas, *Family Law in Israel* (Volume 1, Second Edition) (Hebrew University Press, 1995) (Hebrew).
32. Wexler David B., & Winick Bruce J., *Essays in therapeutic jurisprudence* (Carolina Academic Press, 1991).
33. Wexler David, Winick Bruce (eds), *Law in a Therapeutic Key: Developments in Therapeutic Jurisprudence* (Carolina Academic Press, Durham, North Carolina, 1996).
34. Williams Robert, *Development of Guidelines for Child Support Orders: Advisory Panel Recommendations and Final Report* (U.S. Dep't of Health and Human Services, Office of Child Support Enforcement, 1987).

Article

1. Alberstein Michal, "Judicial Dispute Resolution: Towards the Theory of Law Beyond Controversy", 11 *Din Udvarim - Haifa Law Review* 17 (2020) (Hebrew).
2. Alberstein Michal, "Judicial Dispute Resolution: Towards the Theory of Law Beyond Controversy", 11, 32, *Din Udvarim - Haifa Law Review* 17 (2020) (Hebrew).
3. Allen Douglas w. & Brinig Margaret f., "Child Support Guidelines: The Good, the Bad, and the Ugly", 45(2) *Family Law Quarterly*, 135 (2011).
4. Amato Paul R. & DeBoer Danelle D., "The Transmission of Marital Instability Across Generations: Relationship Skills or Commitment to Marriage?", 63 *Journal of Marriage and Family*, 1038 (2001).
5. Amato Paul R. & Keith Bruce, "Parental Divorce and The Well-Being of Children: A Meta-Analysis", 110 *Psychological Bulletin*, 26 (1991).
6. Amato Paul R. & Rivera Fernando, "Paternal Involvement and Children's Behavior Problems", 61 *Journal of Marriage and the Family*, 375 (1999).
7. Amato Paul R., "The Post-Divorce Society: How Divorce Is Shaping the Family and Other Forms of Social Organization", In *The Postdivorce Family: Children, Parenting and Society* (p. 161) (R. A. Thompson, & P. R. Amato ed.) (Sage Publications, 1999).
8. Amato Paul R., "Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments", 72 *Journal of Marriage and Family*, 650 (2010).
9. Amato Paul R., "The Consequences of Divorce for Adults and Children", 62 *Journal of Marriage and Family*, 1269 (2000).
10. Aronsson Gunnar, Theorell Töres, Grape Tom, Hammarström Anne, Hogstedt Christer & Marteinsdottir Ina, Skoog Ingmar, Träskman-Bendz Lil & Hall Charlotte, "A Systematic Review Including Meta-Analysis of Work Environment and Burnout Symptoms", 17 *BMC Public Health*, 264 (2017).
11. Bakker Arnold. B., & Demerouti Evangelia, "Multiple Levels in Job Demands-Resources Theory: Implications for Employee Well-Being and Performance". In E. Diener, S. Oishi, & L. Tay (Eds.), *Handbook of Wellbeing* (Salt Lake City, UT: DEF Publishers, 2018).
12. Bazak Jacob, "The Mother's Duty to Attend Her Child Support According to Jewish Law", 32 *Hapraklit (Israel Bar Association Law Rev)*., 357 (1988) (Hebrew).

13. Becker Howard S., "The Epistemology of Qualitative Research". In R. Jessor, A. Colby, & R. A. Shweder (Eds.), *The John D. And Catherine T. Macarthur, Foundation Series On Mental Health and Development. Ethnography and Human Development: Context and Meaning in Social Inquiry* (p. 53–71) (The University of Chicago Press, 1996).
14. Blecher-Prigat Ayelet, "Rethinking Visitation: From a Parental to a Relational Right", 16 (1) *Duke Journal of Gender Law & Policy* (2009).
15. Bourreau-Dubois Cécile, et al. "Child Support Order: How Do Judges Decide Without Guidelines? Evidence from France." 38(3) *European Journal of Law and Economics*, 431 (2014).
16. Calhoun Lawrence G. et. al., "Positive Outcomes Following Bereavement: Paths to Posttraumatic Growth", 50 *Psychologica Belgica*, 125 (2010).
17. Chambers David, "Rethinking the Substantive Rules for Custody Disputes in Divorce", 83 *Mich. L. Rev.* 477 (1984).
18. Chase-Lansdale P. Lindsay et al., "The Long-Term Effects of Parental Divorce on the Mental Health of Young Adults: A Developmental Perspective", 66 *Child Development*, 1614 (1995).
19. Chauveau Veronique & Butruille Charlotte, "Family Law in France: Overview", available at: <http://uk.practicallaw.com/6-615-3545>.
20. Clifford Terry & Clark Roger, "Family Climate, Family Structure and Self-Esteem in College Females", 23 *Journal of Divorce & Remarriage*, 97 (1995).
21. Dadomo Christian, "The Current Reform of French Law of Divorce", 4 *International Family Law*, 218 (2004).
22. Doron Israel et al, "Prevention and Legal Planning in Old Age", 16 *Hamishpat Law Rev.*, 36 (2003).
23. Egozi Lalib et al., "Stress, Burnout and Employee Health", 387 *Safety*, 26 (2020) (Hebrew).
24. Elrod Linda D. & Spector Robert G., "A Review of the Year in Family Law: Numbers of Disputes Increase", 45 *Fam. L.Q.*, 492 (2012).
25. Elster Jon, "Solomonic Judgments: Against the Best Interests of the Child", 54 *U. Chi. L. Rev.* 1 (1987).
26. Estin Ann Laquer, "Marriage and Divorce Conflicts in the International Perspective", 27 *Duke Journal of Comparative & International Law* 485 (2017).

27. Fineman Martha, "Dominant Discourse, Professional Language and Legal Change in Child Custody Decisionmaking", 101 *Harv. L. Rev.* 727 (1988).
28. Foster Henry H., "Common Law Divorce", 46 *Minn. L. Rev.* 43 (1961).
29. Frank Jerome, "Are Judges Human? Part 1: The Effect on Legal Thinking of the Assumption That Judges Behave Like Human Beings", 80 *U. Pa. L. Rev.* 17 (1931).
30. Frenpas Orit & Weinstock Moshe, "A Significant Learning Experience", 2(1) *Echo of Education*, 82 (2013) (Hebrew).
31. Frolin Fern L., "Tips for Handling Cases under the New Alimony Law", 56 *Bos. B. J.* 19 (2012).
32. Fulmer Ingrid, Barry Bruce & Goates Nathan, "Bargaining with feeling: Emotionality in and around negotiation". In book: *"Negotiation Theory and Research"*, pp.99-127 (Editors: L. Thompson, 2006).
33. Garrison Marsha, "Good Intentions Gone Awry: The Impact of New York's Equitable Distribution Law upon Divorce Outcomes", 57 *Brook. L. Rev.* 621 (1991).
34. Glassner Amnon, "A Teaching That Increases the Likelihood of Experiencing Feelings of Meaningful Learning", 52 *Mofet Institute Bulletin*, 79 (2014) (Hebrew).
35. Godley Jenny et al., "A Generation at Risk: Growing up in an Era of Family Upheaval", 78 *Social Forces*, 396 (1999).
36. HaCohen Menachem, "The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court", 2 *Family in the law* (Journal of Academic Center for Science and Law), 385 (2008) (Hebrew).
37. HaCohen Menachem, "The Interpersonal Discourse Folded in The Legal Hearing in The Family Court", 2 *Family in the law* (Journal of Academic Center for Science and Law), 385 (2008) (Hebrew).
38. Hill Paul B & Kopp Johannes, "Editorial on the Special Issue 'Research on Divorce Causes and Consequences'". In *Research on Divorce: Causes and Consequences*, 40(3) *Comparative Population Studies*, pp. 219–228 (2015).
39. Hofstede Geert & Bond Michael Harris, "The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth", 16 *Organizational Dynamics*, 5 (1988).
40. Hofstede Geert, "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context", 2 *Online Readings in Psychology and Culture*, 9 (2011).
41. Howard Lune Bruce & L. Berg, "Qualitative Research Methods for the Social Sciences", 5 *Teaching Sociology*, 18 (2004).

42. Irion Jane C. et al., "The Influence of Divorce On Coping in Adolescence", 17 *Journal of Youth and Adolescence*, 135 (1988).
43. Jones Michael, "Mainstreaming Therapeutic Jurisprudence into the Traditional Courts: Suggestions for Judges and Practitioners", 5(4) *Phoenix Law Review*, 753 (2012).
44. Kalmijn Matthijs, "Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends", 24 *Annual Review of Sociology*, 395 (1998).
45. Kalmijn Matthijs, "Shifting Boundaries: Trends in Religious and Educational Homogamy", 56 *American Sociological Review*, 786 (1991).
46. Kay Herma Hill, "Beyond No-Fault: New Directions". In *Divorce Reform at The Crossroads* (Sugarman Stephen D. & Kay Herma Hill eds.) (New Haven and London: Yale Univ. Press, 1990).
47. Keidar Daniella, "Emotional Intelligence and Humor", 1 *Online Humor*, 5, 6 (2011).
48. King Michael, "Restorative Justice, Therapeutic Jurisprudence and the Rise of Emotionally Intelligent Justice", 32 *Melbourne University L. Rev.* 1096 (2008).
49. Larson Meredith, "Child Custody, Visitation & Termination of Parental Rights", 10 *Geo. J. Gender & L.* 713, (2009).
50. Lenaerts Koenraad, "The Best Interests of the Child Always Come First: The Brussels II Bis Regulation and the European Court of Justice", 20(4) *Jurisprudencija*, 1302 (2013).
51. Loyta Ziva "Conflict-intensive divorce: clinical and practical aspects". In *Psychology Law and Ethics in Israel: Psychological Evaluation, Psychotherapy and Judicial Decisions* (Yagil David, Carmi Amnon, Zaki Moshe & Livni Anat eds., 2008).
52. Marcus Philip, "The Israel Family Court - Therapeutic Jurisprudence and Jurisprudential Therapy from the Start", 63 *International Journal of Law & Psychiatry*, 68 (2019).
53. MazeH Yoav, "Child Support - Between Myth and Reality: The Gap between the Religious Law and the Case Law", 11 *Din Udvarim* (Haifa Law Review) 501 (2018) (Hebrew).
54. MazeH Yoav, "'Children's Custody': A Substantive Term or a Hollow Notion?", 28 *Law Studies - Bar-Ilan University Law Review*, 207 (2012) (Hebrew).

55. Mazeh Yoav, "The Child Support Revolution: Following the Supreme Court's ruling in Family Appeal Case 919/15", 12 *Hearat Din* (Haifa Law Review), 1 (2018) (Hebrew).
56. McGavin Kim H., "Child Custody and Visitation in Maryland: In the Best Interests of the Child ", 26 *U. Balt. L.F* 3 (1995).
57. Meller-Shalev Hila, "The 'Legal-Therapeutic' Space: The Encounters between the "Legal" and "Therapeutic" in the Work of the Family Court Supporting Services",23 *Hamishpat Law Rev.* [The College of Management Academic Studies (COLMAN)], 87 (2019) (Hebrew).
58. Menkel-Meadow Carrie, "Mothers and Fathers of Invention: The Intellectual Founders of ADR", 16(1) *Ohio St. J. Disp. Resol.*, 1 (2000).
59. Mercer Katharine L., "A Content Analysis of Judicial Decision-Making—How Judges Use the Primary Caretaker Standard to Make a Custody Determination", 5 *Wm. & Mary J. Women & L.*, 1 (1998).
60. Mirowsky John & Ross Catherine E., "Well-Being Across the Life Course", In A. V. Horwitz & T. L. Scheid (Eds.), *A Handbook for The Study of Mental Health: Social Contexts, Theories, And Systems* (pp. 328-347) (New York, NY, US: Cambridge University Press, 1999).
61. Morgan Laura W., Where Are We Now? Current Trends in Alimony Law, 34 *Fam. Advoc.* 8 (2012).
62. Novinson Steven L., "Post-Divorce Visitation: Untying the Triangular Knot", *U. Ill. L. Rev.*, 121(1983).
63. Osterman Karen f., "Students' Need for Belonging in the School Community", 70(3) *Review of Educational Research*, 323.
64. Patton Michael Quinnwo, "Decades of Developments in Qualitative Inquiry: A Personal, Experiential Perspective",1(3) *Qualitative Social Work*, 261 (2002).
65. Perlin Michael L. & Lynch Alison J., "How Teaching about Therapeutic Jurisprudence Can Be a Tool of Social Justice, and Lead Law Students to Personally and Socially Rewarding Careers: Sexuality and Disability as a Case Example," 16 *Nevada Law Journal*, 209 (2015).
66. Perlman Karni "The Role of the Therapeutic Judge and Its Reference to Ideas Derived from the Legal Realism School", 26 *Bar Ilan Law Studies*, 415 (2010) (Hebrew).

67. Rubinstein Elyakim, "Hearing Heart" - On the Act of Judgment ". In *Yoram Danziger's Book* (Limor Zer-Gutman and Ido Baum eds.), 47-61 (2019).
68. Schwartz Dudi "The Contents of the Principle of Good Faith in Civil Procedure" 21 *TAU Law Review* 215 (1998) (Hebrew).
69. Schwartz Tal, "Our Artwork Is a Glance, A Window, A Mirror: Resonance in Group Therapy", 22(1) *Mikbatz: The Israel Journal of Group Psychotherapy*, 29 (2017).
70. Shawa Menash, "Minor Child Support in Jewish Law and Positive Law", 7 *TAU Law Review*, 316, (1989-1990).
71. Shili-Yerihover Dalia & Gal Tali "On Bottles, Wines and Vineyards: The Youth Law (Care and Supervision) in the Mirror of Therapeutic Law" 22 *Hamishpat Law Rev.*, 9, 26 (2009) (Hebrew).
72. Smith Jonathan. A., "Semi-Structured Interviewing and Qualitative Analysis". In *Rethinking Methods in Psychology*, 9 (London: Sage Publications, 1995).
73. Sochat Shaul, "The Family Court - A house indeed?", 2 *Family in the Law*, 375 (2008) (Hebrew).
74. Taylor Shelley E., "Adjustment to Threatening Events: A Theory of Cognitive Adaptation", 38 *American Psychologist*, 1161-1173 (1983).
75. Tedeschi Gad, "Personal Status", 22 *Hapraklit*, 171 (Hebrew).
76. Tedeschi Richard G, "Violence transformed", 4 *Aggression and Violent Behavior*, 319 (1999).
77. Tedeschi Richard G. & Calhoun Lawrence G. Calhoun, "Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence", 15 *Psychological Inquiry*, 1 (2004).
78. Traves Carmit, "The Circle of Internalization as A Means of Educational Renewal in an Experimental School". In Chen David (Ed.), *Experimental Schools: The Creator's House for Innovation in Education*, Vol. II (pp. 131-180) (Tel Aviv: Ramot, 2008) (Hebrew).
79. Triandis Harry C., "The Psychological Measurement of Cultural Syndromes", 51 *American Psychologist*, 407 (1996).
80. Wadsworth Michael et al., "Children of Divorced and Separated Parents: Summary and Review of Findings from a Long-Term Follow-Up Study in the UK", 7 *Family Practice*, 104 (1990).

81. Wang Cheng-Tong Lir & Schofer Evan, "Coming Out of the Penumbra: World Culture and Cross-National Variation in Divorce Rates", 97 *Social Forces*, 675 (2018).
82. Winick Bruce J., "Therapeutic Jurisprudence: Enhancing the Relationship between Law and Psychology". 9 *Law and Psychology: Current Legal Issues*, 30 (2006).
83. Yodanis Carrie, "Divorce Culture and Marital Gender Equality", 19 *Gender & Society*, 644, (2005).

Legislație israeliană

1. Basic Law: The Judiciary, Law Book 1110 - 5744 (1984).
2. Determination of Jurisdiction Regarding the Dissolving of Marriage (Special Cases and International Authority), 5729-1969, Law Book 573.
3. Proposed Law for the Settlement of Disputes in Family Disputes, 5774 -201, Bill 885 (2014).
4. The Family Court Act, 1995 – 5755, Law Book 1537 (1995).

Jurisprudență israeliană

1. Civil Appeal 109/75 Amir Avraham v. Aharon Avraham, HC Rul. 29 (2) 690 (1975).
2. Civil Appeal 130/84 Arie Cronberg v. Roy Cronberg, minor, HC Rul. 39(3) 358 (1985).
3. Civil Appeal 135/68 Tova Shimon Ze'ev Barely v. Estate Tax Administration, Jerusalem, HC Rul. 23(1) 393 (1969).
4. Civil Appeal 166/66 Liora Goldman v. David Goldman, HC Rul. PM(2) 533 (1966).
5. Civil Appeal 210/82 Lydia Gelber v. Sinai Gelber, 38(2) 014 (1984).
6. Civil Appeal 253/65 Zehava Bricker v. Israel Bricker, HC Rul. 20(1) 589 (1966).
7. Civil Appeal 254/76 Miriam Jankowitz v. Aaron Jankowitz, HC Rul. 31(3) 169 (1977).
8. Civil Appeal 3301/92 Shai Talmor v. Ofra Talmor, par. 3-4 (Published in Nevo Legal Database, 08.07.1993).
9. Civil Appeal 425/68 Nissan Maskil Leitan, minor v. Aaron (Arthur) Maskil Leitan, HC Rul. 23(1) 309 (1969).
10. Civil Appeal 4523/90 Moshe Kahn v. Linor Kahn, minor, HC Rul. 45(5) 529 (1991).

11. Civil Appeal 4523/90 Moshe Kahn v. Linor Kahn, minor, HC Rul. 45(5) 529 (1991).
12. Civil Appeal 466/82 Nathan Grubstein v. Nir Grubstein, HC Rul. 36(4) 157 (1982).
13. Civil Appeal 508/70 Vered Netowitz, Minor (through her mother, legal Guardian, Hannah Natev (Netowitz) v. Jacob Netowitz, HC Rul. 25(1) 603 (1971).
14. Civil Appeal 514/89 Iris Mord, Minor v. Nadia Mord (Published in Nevo Legal Database, 31.12.1989).
15. Civil Appeal 5265/92 Ravit Ben Moshe, Minor v. Yehezkel Ben Moshe (Published in Nevo Legal Database, 10.02.1994).
16. Civil Appeal 591/81 Yechiel Portugez v. Ravit Portugez, HC Rul. 36(3) 449 (1982).
17. Civil Appeal 66/73 Bracha Penono v. Shimon Penono, HC Rul. 29 (2) 181 (1975).
18. Civil Appeal 687/83 Yaffa Mazor v. Zion Mazur, HC Rul. 38(3) 29 (1984).
19. Civil Appeal 744/80 Shulamit Notkovitz v. Yael Notkovich, HC Rul. 39(4) 197 (1983).
20. Civil Appeal 93/85 Orit Segev v. Shlomo Segev, HC Rul. 39(3) 822 (1985).
21. Family Appeal (District Court Jerusalem) 1099/06 An. V. An. (Not yet published, 10.4.2007).
22. Family Appeal (Tel Aviv-Jaffa District) 1055/06 A.D v. G.D (Published in Nevo Legal Database, 22.11.2006).
23. Family Appeal permission (Central District) 14655-06-17 RC v. D.C. (Published in Nevo Legal Database, 26.9.2017).
24. Family Appeal Permission (Jerusalem) 41782-04-10 An. v. An. (published in Nevo Legal Database, 23.3.2011).
25. Family Appeal Permission 919/15 An. V. An. (Published on Nevo Legal Data Base, 19.7.2017).
26. Family Appeal Request 5939/04 An. v. An., HC Rul. 59(1), 665 (2004).
27. Family Case (Eylat) 1724/00 K.d v. K.I. (Published in Nevo Legal Database 20.3.2008).
28. Family Case (Family Tiberias) 1216-08-12 An. V. An. (Published in Nevo Legal Database, 02.02.2015).
29. Family Case (Hadera) A.B.Z v. A.B.Z. (Published in Nevo Legal Data Base, 26.7.2006).
30. Family Case (Jerusalem) 1886/04 A.L v. P.L. (Nevo Legal Data Base, 19.8.2006).

31. Family Case (Kfar Saba) 11657/03 A.A.I v. A.B (Published in Nevo Legal Database 16.6.2011).
32. The High Court of Justice 2222/99 The High Court of Justice 2222/99 Angel (Ora) Gabay v. The Grand Rabbinical Court, HC Rul. 54(5) 401 (2000).
33. The High Court of Justice 2232/03 An. v. Tel Aviv-Jaffa Regional Rabbinical Court, 60(3) 496 (2006).

Legislație americană

1. Mass. Gen. Laws Ann. ch. 208.
2. Social Services Amendments of 1974, Pub. L. No. 93-647, 88 Stat. 2337 (1975) (codified at 42 U.S.C. Q 1305).
3. Uniform Marriage and Divorce Act of 1970 (UNIF. LAW. COMM'N 1970).

Jurisprudență americană

1. Family Support Act of 1988, Pub. L. No. 100-485, 8 103, 102 Stat. 2343, 2346 (1988) (codified at 42 U.S.C. (1988)).
2. Orr v. Orr, 440 U.S. 268 (1979).
3. Quinn v. Quinn, 512 A.2d 848 (R.I. 1986).

Legislație franceză

1. France - Code of Civil Procedure - Book IV - Arbitration in force 14 May 1981.
2. French Civil Code (FCC).
3. Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe.
4. LOI N° 2016-1547 Du 18 Novembre 2016 De Modernisation De La Justice Du Xxie Siècle (1).
5. Loi no 75-617: réforme du divorce (1975).

Jurisprudență europeană

1. Case C-68/07 Sundelind Lopez [2007] ECR I-10403; Case C-168/08 Hadadi [2009] ECR I-687.

Alte legislații

1. The Hague Convention Concerning the Law Applicable to The Matrimonial Property Regime (entered into force on 14 March, 1978).

2. The Hague Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes (Treaty Series 1988, 130).
3. Act of 20 November 1991 (Stb. 1991, 628).
4. Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000, OJ [2003] L 338/1.
5. Council Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes.

Alte surse

1. *Principles of the Law of Family Dissolution: Analysis and Recommendations*, p. 67–85 (American Law Institute Publishers. 2002).